

DÜNYA TARİH-KÜLTÜR-SANATI
VE SOSYAL BİLİMLER FORMASYONU
KÜLTÜREL GELİŞİM YÖNTEMİ

• *Lütfi ŞEYBAN* •

“Karşıt Değil, Farklı Olma Özelliğini Öne Çıkarmak; Farklı Olan ve Çatışacağı İddia Edilen Kùltürler Arasında Geçirgenlik Sağlamak”

Kendini karşıtlığıyla değil farklılığıyla ve benzerliğiyle konumlandırması gereken, Avrupalı olmayan başka bir kùltürdür ve özerk değildir. Karşıt değil, farklı olma özelliğiyle "birliğin ötesinde yatan" bir kùltürdür. İslami kùltür ancak Batı'nın karşıtı olmadığı ya da onu kendi karşıtına dönüştürmediği sürece kendi farklılığını hakkıyla iddia edebilecektir. Bu kuşkusuz yalnızca İslamiyet için değil, bütün kùltürler için geçerlidir.

Kanımca tarihsel felaketlerden bir şeyler öğrenmiş olmamız gereken biz "dünyalılar" için önemli olan, var olan alanların sınırlarını genişleterek, farklılıkların ve benzeşimlerin alanını açmak, farklı olan ve çatışacağı iddia edilen kùltürler arasında geçirgenlik sağlamamızdır. Bitmiş ve sabit kimlikler değildir kùltürel ve siyasal kimlikler; bu nedenle hepimizin farklı kimlikler arasındaki kesişim noktalarını açık ederek onları geçirgenleştirmemizin, insanlar ve kùltürler arası ilişki adına önemli bir politik görev olduğunu düşünüyorum.¹

¹ Zeynep B. Sayın, "Batı Modernizmi İslam Fundamentalizmi", *Medeniyetler Çatışması*, der. M. Yılmaz, Vadi, Ankara 2001, s. 442-3

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR

ÖNSÖZ

GİRİŞ

- A. Tanım, Amaç, Yöntem ve Hedef Kitle
- B. Seminer / Ders İşleme Yöntemi
- C. Genel Tarih ve Kültür Formasyonu'nun Önemi

BİRİNCİ BÖLÜM

TARİH-KÜLTÜR-SANAT ALANINDA TEMEL KAVRAMLAR, ÖZ BİLGİ VE ÖZEL SEVİYE BİBLİYOGRAFYASI

- A. Tarih, Tarih Felsefesi ve Tarih Bilinci
- B. Kültür, Sanat, Medeniyet/Uygurluk, Kültür-Sanat Tarihi ve Kültür Bilinci
- C. Toplum, Uzlaşma (Convivencia) ve Etkileşim (Influencia)
- D. Türk - İslam Kültür Tarihi: Kavramsal Özet
- E. İslam Sanatı: Kavramsal Özet
- F. İslam Bilimi ve Felsefesi
- G. Türk - İslam Kültür ve Sanatının Batı'ya Tesirleri
- H. Tarihî Coğrafya Kavramları
- I. Diğer Kavramlar
- J. Daha Fazla Bilgi İçin "Özel Seviye" Bibliyografyası

İKİNCİ BÖLÜM

KİŞİSEL GELİŞİM KÜLTÜRÜ VE ÇALIŞMA METODOLOJİSİ

Giriş

- A. Kişisel Gelişim: İhtiyaç-İstek Hissetme, Kişisel Değişim ve Gelişim
- B. Çalışma Metodolojisi

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TARİH METODOLOJİSİ VE SOSYAL BİLİMLER FORMASYONU

- A. Tarih Metodolojisi ve Tarih Felsefesi Formasyonu
 1. Tarihin Temelleri
 2. Tarihin Temelleri ve İnsanın Tarihi
 3. Sorunların Kaynakları ve Çıkış Yolu

- İlk Seviye Kültürel Gelişim
Orta Seviye Kültürel Gelişim
İleri Seviye Kültürel Gelişim
4. Müslümanlarda Tarih-Coğrafya Yazıcılığı ve Tarih Felsefesi > İleri Seviye Kültürel Gelişim
 5. Avrupa'da Tarih-Coğrafya Yazıcılığı ve Tarih Felsefesi > İleri Seviye Kültürel Gelişim
 6. Uzak Doğu Tarih Felsefesi
İleri Seviye Kültürel Gelişim
 7. Dünya Tarihi Çalışmaları
İleri Seviye Kültürel Gelişim
- B. Sosyal Bilimler Formasyonu-Genel
- İlk Seviye Kültürel Gelişim
Orta Seviye Kültürel Gelişim
İleri Seviye Kültürel Gelişim
1. Coğrafya, Çevre ve Tabiat Kültürü
İlk Seviye Kültürel Gelişim
Orta Seviye Kültürel Gelişim
İleri Seviye Kültürel Gelişim
 2. İktisat Kültürü
İlk Seviye Kültürel Gelişim
Orta Seviye Kültürel Gelişim
İleri Seviye Kültürel Gelişim
 3. Dinler Tarihi, Tasavvuf ve Ahlakbilime Giriş
İlk Seviye Kültürel Gelişim
Orta Seviye Kültürel Gelişim
İleri Seviye Kültürel Gelişim
 4. Hukuka Giriş
İlk Seviye Kültürel Gelişim
Orta Seviye Kültürel Gelişim
İleri Seviye Kültürel Gelişim
 5. Dil ve Edebiyata Giriş
İlk Seviye Kültürel Gelişim
Orta Seviye Kültürel Gelişim
İleri Seviye Kültürel Gelişim
 6. Düşünce ve Felsefeye Giriş
İlk Seviye Kültürel Gelişim
Orta Seviye Kültürel Gelişim
İleri Seviye Kültürel Gelişim
 7. Uluslararası İlişkiler - Siyasetbilim Ve Uzlaşma (Convivencia) Felsefesine Giriş

- İlk Seviye Kültürel Gelişim
Orta Seviye Kültürel Gelişim
İleri Seviye Kültürel Gelişim
8. Eğitim-Öğretim Bilimine Giriş
İlk Seviye Kültürel Gelişim
Orta Seviye Kültürel Gelişim
İleri Seviye Kültürel Gelişim
9. Bilgi, Bilim Ve Teknoloji Kültürü
İlk Seviye Kültürel Gelişim
Orta Seviye Kültürel Gelişim
İleri Seviye Kültürel Gelişim
10. Sanat, Sanat Eğitimi, Sanat Tarihi ve Arkeoloji'ye Giriş
İlk Seviye Kültürel Gelişim
Orta Seviye Kültürel Gelişim
İleri Seviye Kültürel Gelişim
11. Sosyoloji, Psikoloji Ve İletişim Bilimine Giriş
İlk Seviye Kültürel Gelişim
Orta Seviye Kültürel Gelişim
İleri Seviye Kültürel Gelişim
12. Sağlık Ve Beslenme Kültürü
İlk Seviye Kültürel Gelişim
Orta Seviye Kültürel Gelişim
İleri Seviye Kültürel Gelişim
13. Gizem Ve Tedhiş Kültürü
İlk Seviye Kültürel Gelişim
Orta Seviye Kültürel Gelişim
İleri Seviye Kültürel Gelişim
14. Aile Kültürü, Çocuk Ve Kadın Çalışmalarına Giriş
İlk Seviye Kültürel Gelişim
Orta Seviye Kültürel Gelişim
İleri Seviye Kültürel Gelişim
15. Mizah Kültürü
İlk Seviye Kültürel Gelişim
Orta Seviye Kültürel Gelişim
İleri Seviye Kültürel Gelişim
16. Gezi ve Turizm Kültürü
İlk Seviye Kültürel Gelişim
Orta Seviye Kültürel Gelişim
İleri Seviye Kültürel Gelişim
17. Müzik Kültürü
İlk Seviye Kültürel Gelişim

- Orta Seviye Kültürel Gelişim
İleri Seviye Kültürel Gelişim
18. Dinlenme, Oyun-Eğlence, Hobi, Avcılık ve Spor Kültürü
İlk Seviye Kültürel Gelişim
Orta Seviye Kültürel Gelişim
İleri Seviye Kültürel Gelişim
19. Tarım–Hayvancılık ve Bahçecilik Kültürü
İlk Seviye Kültürel Gelişim
Orta Seviye Kültürel Gelişim
İleri Seviye Kültürel Gelişim
20. Öz Genel Kültür
İlk Seviye Kültürel Gelişim
Orta Seviye Kültürel Gelişim
İleri Seviye Kültürel Gelişim

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ÇAĞLARBOYU DÜNYA TARİHİ KÜLTÜRÜ VE SANATI

KÜLTÜREL GELİŞİM YÖNTEMİ

- A. YARATILIŞ, TARİHÖNCESİ VE PEYGAMBERLER
ÇAĞLARI
- B. ESKİÇAĞ MEZOPOTAMYA–ANADOLU-ORTADOĞU-
MISIR KÜLTÜR TARİHİ
İlk Seviye Kültürel Gelişim
Orta Seviye Kültürel Gelişim
İleri Seviye Kültürel Gelişim
- C. HİND-PAKİSTAN-AFGANİSTAN- BANGLADEŞ
KÜLTÜR TARİHİ (ASYA)
İlk Seviye Kültürel Gelişim
Orta Seviye Kültürel Gelişim
İleri Seviye Kültürel Gelişim
- D. ÇİN-JAPON-ENDONEZYA KÜLTÜR TARİHİ (= +
UZAKDOĞU ASYA)
İlk Seviye Kültürel Gelişim
Orta Seviye Kültürel Gelişim
İleri Seviye Kültürel Gelişim
- E. RUSYA, BALTİK VE KAFKASYA KÜLTÜR TARİHİ (AVRASYA)
İlk Seviye Kültürel Gelişim
Orta Seviye Kültürel Gelişim
İleri Seviye Kültürel Gelişim
- F. ARAP-İSLAM KÜLTÜR TARİHİ
İlk Seviye Kültürel Gelişim

- Orta Seviye Kültürel Gelişim
İleri Seviye Kültürel Gelişim
1. İslam Öncesi Arap Hayatı ve Hz. Muhammed'in Peygamberliği
 2. Hulefâ-i Râşidîn ve Emeviler
 3. Abbasiler
 4. Endülüs
 5. İslam Medeniyeti ve Müesseseleri
 6. Abbasiler Sonrası Araplar (1258-bugün)
- G. PERS/SASANÎ - İRAN TARİHİ-KÜLTÜRÜ (ORTADOĞU - ASYA)
İlk Seviye Kültürel Gelişim
Orta Seviye Kültürel Gelişim
İleri Seviye Kültürel Gelişim
- H. BATI KÜLTÜR TARİHİ : BALKANLAR — AVRUPA
(+ GREK - ROMA - BİZANS) - AMERİKA, AVUSTRALYA VE ADALAR
Giriş
İlk Seviye Kültürel Gelişim
Orta Seviye Kültürel Gelişim
İleri Seviye Kültürel Gelişim
- I. AFRİKA KÜLTÜR TARİHİ
İlk Seviye Kültürel Gelişim
Orta Seviye Kültürel Gelişim
İleri Seviye Kültürel Gelişim

BEŞİNCİ BÖLÜM

TÜRK KÜLTÜR TARİHİ

(ORTAASYA, ORTADOĞU, ANADOLU VE BALKANLAR)

GİRİŞ

İlk Seviye Kültürel Gelişim

Orta Seviye Kültürel Gelişim

İleri Seviye Kültürel Gelişim

A. COĞRAFYA VE SİYASİ TARİH /

TARİHİ DÖNEMLER VE HANEDANLAR

B. KÜLTÜR-SANAT-MEDENİYET

1. Genel Nitelikte Eserler

2. Konu Eserleri

a. Dil - Edebiyat Kültürü ve Halk Bilgisi

b. Tabiat ile İlişki ve Seyahat Kültürü

c. Dinî Hayat, İnanışlar ve Farklı Gruplar

d. Hukuk Kültürü

e. Bilgi, Bilim ve Teknoloji Kültürü

- f. Sevgi-Saygı-Değer ve Kişilik Kültürü: Görgü Kuralları, Davranış Kalıpları ve Ahlâk Anlayışı
g. Aile Yapısı ve Kadın-Erkek İlişkileri
h. Beslenme-Yemek ve Sağlık Kültürü
i. Çalışma ve İktisat Kültürü
j. Toplumsal Düzen, Özgürlük ve Dayanışma Kültürü (Biz veya Grup Zihniyeti)
k. Düşünce Dünyası ve Kültürel Etkileşim
l. Dinlenme, Oyun-Eğlence, Mizah, Zamanı Değerlendirme Kültürü
m. S a n a t
o. Millî ve Dinî Bayramlar, Teşrîfât, Özel Günler, Düşünler ve Kutlamalar
p. Tarihî Kültürel Müesseseler
p. Kim Kimdir (Türk Kültür Dünyası Biyografileri) = Türk Klasikleri

C. TÜRK TARİHİNİN KAYNAKLARI

ALTINCI BÖLÜM

DOĞU – BATI MUKAYESESİ : TÜRK-İSLAM MEDENİYETİNİN ÖZ VE TEZAHÜR OLARAK DİĞERLERİNDEN FARKLILIKLARI FORMASYONU

- A. İslam Fetihleri Değerlendirmesi
B. İslam ve Batı Medeniyetinin Karşılaştırması
C. Doğu'nun / Müslümanların Batı'ya Bakışları
D. Batı'nın Doğu'ya – Müslümanlara Bakışları
E. Doğu-Batı Karşılaştırmalı Eserler
F. Daha Fazla Bilgi İçin

SONUÇ : GÜNÜMÜZ İNSANLIĞININ TEMEL SORUNLARINA GETİRİLEN ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

- A. Temel Sorunların İlgili Unsurları
B. Seçme Eserler Önerisi

EKLER

EK 1 : BİLGİSAYARDA GENEL BİLGİ KLASÖRÜ /
“KLASÖRLERİM” ŞEMASI

EK 2. HKGY / “HAYATBOYU KÜLTÜREL GELİŞİM
YÖNTEMİ”NİN, GÜNCEL İMKANLARLA
UYGULANABİLİRLİĞİ

EK 3. ÖZ KİŞİSEL GELİŞİM HAYAT PLANI ÖRNEĞİ

KISALTMALAR

DAGM-BOA	Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü - Başbakanlık Osmanlı Arşivi
DİA	Diyanet İslam Ansiklopedisi
DİB	Diyanet İşleri Başkanlığı
IRCICA	İslam Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi
KS	Kültür Sanat
TİB	Türkiye İş Bankası Yayınları
TDK	Türk Dil Kurumu
TDV	Türkiye Diyanet Vakfı
TTK	Türk Tarih Kurumu
TÜBA	Türkiye Bilimler Akademisi
TÜRDAV	Türkiye Kitap-Kaset-Kırtasiye Kataloğu
Üniv.	Üniversitesi
YKKS	Yapı Kredi Kültür Sanat Yayınları

ÖNSÖZ

Çağımızın modern kültürü insanları emek sarf etmeden hazır elde etmeye ve çilesini çekmeden olgunlaşmış gibi görünmeye alıştırmaktadır. Sadece görünen yani maddî olanın, aslında hangi yolla olursa olsun elde edebildiğinin değerli sayıldığı bir kültürle yetişmektedirler. Bunun sonuçları bugün pekçok toplumsal alanda artık net olarak karşımızdadır ve bu durumdan kaynaklanan büyük sorunlarla insanlık mücadele etmektedir.

Yeryüzünde bugüne kadar her türlü çabayı göstererek hakkın evrensel değerlerini hayat tarzı haline getirmek suretiyle var ve kalıcı olabilen milletimiz, istikbalde de şerefiyle var olabilmek için bugün adeta yaşam mücadelesi vermektedir.

Bu varlık mücadelesine her birimiz kendi çağımızda katkıda bulunmakla mükellefiz. Gerçekte, nitelikli fertlerden oluşan bir toplum gelişmiş bir toplumdur. Dolayısıyla, her problemin kaynağını dışımızda, devlette, siyasetçide, idarecide, iş adamında, sanatçı geçinenlerde, karanlık güç odaklarında veya yabancı güçlerde aramakta belli oranda haklılığımız şüphesiz vardır. Ancak, unutmamalıyız ki asıl sorun bizdedir ve iş bizde bitmektedir. Çünkü, karanlık varsa ışık ortalıktan çekildiği içindir ve de kötülük varsa iyiler ortada olmadığı içindir. Yani, “biz neyiz, neyi hedefliyoruz ve ne yapıyoruz?” sorularını kendimize ciddi ve samimi şekilde sormalıyız. Bu soruların ardından, sıra kaliteli, kültürlü, bilgili ve görgülü insan olabilmek için kendini yetiştirme konusuna gelmektedir.

İşte elinizdeki bu eser, hemen her yaştaki insanımıza kendini yetiştirme yöntemini sunmaktadır. Yöntem diyoruz, çünkü bilim ve medeniyette yeniden gelişme aşaması yaşayan toplumumuzun fertleri, genellikle okuma ve kültürel gelişim sağlama endişesinden uzak buldukları için, neyi-neden-ne zaman okuyacağını bilememektedir. Bu eserin onlara kendi kültürel gelişimlerini sağlamada ciddi, sürekli ve kalıcı katkılar sağlayacağını umuyoruz.

Lütfi Şeyban
Adapazarı 2007

GİRİŞ

A. Tanım, Amaç, Yöntem ve Hedef Kitle

- ❖ Kitabımızın mahiyetini tam ifade etmesi için adını “Dünya Tarihi Kültürü Sanatı ve Sosyal Bilimler Seçme Bibliyografyasıyla HAYATBOYU KÜLTÜREL GELİŞİM YÖNTEMİ” olarak ifade etmemiz gerektiğini belirtmeliyim. Fakat benim için asıl olan, bu eserin bir metodoloji çalışması olmasıdır. Daha açık şekilde bu çalışma, orijinal bir “genel tarih-kültür formasyonu yöntemi” denemesidir.
- ❖ Dünya tarihi, kültürü, sanatı ve sosyal bilimlerin hemen bütün alanlarında yayımlanmış olan bilimsel çalışmalardan, her seviyede genel kültür formasyonu hedefine yönelik olarak, çağdaş metot ve değerlendirmelerle birlikte yararlanma yöntemini sunmayı kendine amaç edinmiştir.
- ❖ Kendini yetiştirmek amacıyla bir yöntem arayışında olan kişi veya gruplara yönelik özel çalışma planı olarak tasarlanmıştır. “Nasıl bir bilimsel metotla ve hangi bilimsel eserleri özümsemeye ile kendini yetiştirme mümkün olabilir?” sorusuna cevap olabilecek niteliktedir.
- ❖ **Amaç, tarih bilincinin gelişimine katkıda bulunmak ve geniş ufuklu, derin düşünebilen insanların yetişmesine kültürel gelişim yoluyla katkı sağlamaktır.**
- ❖ **Üniversite öğrencileri, öğretmenler ve özellikle öğretim elemanları ile araştırmacılar için bir başucu kitabıdır.** Bu kitap sayesinde onlar, 2007 yılı ortasına kadar Türkiye’de yayımlanmış olan eserlerin, büyük oranda kendilerine uygun olanlarını seçme ve adları-yazarları-yayınevleriyle birlikte her zaman bilme imkanına sahip olacaklardır.
- ❖ **“Kültürel Gelişim Yöntemi”nden yararlanarak tarih-kültür formasyonunu geliştirme ve bu sayede kendi**

mesleğinde eniyi olma avantajını elde etme hedefine sahip olanlar için düşünölmüş ve geliştirilmiştir.

- ❖ **Özellikle üniversite öğrencileri, bu kitaptan yararlanarak kendileri için bir “ÖZEL KÜLTÜREL VE MESLEKİ GELİŞİM YÖNTEMİ” hazırlayıp uygulayabilirler.**
- ❖ Mensupları ve katılımcılarına yönelik düzenleyebilecekleri “SÜREKLİ KÜLTÜREL GELİŞİM SEMİNERLERİ”nde yararlanmak amacıyla, yaygın eğitim ile ilgilenen özel vakıf ve dernek gibi kuruluşlara bu çalışmayı özellikle tavsiye ediyoruz.
- ❖ Ders/Seminer malzemesi olarak ansiklopedi maddelerine yönlendirme yaptık. Çünkü, genel kültür amaçlı yayımlanan ve bir konuda derli toplu öz bilgiyi sunan ansiklopedi maddeleri özellikle ilk seviye okumaları için önemlidir. İleri okumalar için ise, makale ve kitaplara, bazen de görsel belgesellere yönlendirme yapmış bulunmaktayız.
- ❖ Katalogdan tarayarak buraya adlarını kaydettiğimiz eserleri, bazı branşlarda üniveristedeki uzman arkadaşlara danışarak, fakat daha çok kendi birikimimize dayanarak seçmiş bulunmaktayız. Bu sebeple, eserlerin büyük oranda güvenilir ve faydalı nitelikte olduğunu söyleyebiliriz. Konuları 360 derece genişlikte ve çok büyük derinlikte tasarladığımız için her türden kitabı burada bulabileceksiniz.
- ❖ Çalışmada yer alan eserlerin seçiminde, TÜRDAV (Kasım-Aralık 2004 + Nisan-Mayıs 2005_Yeni Çıkanlar) Kataloğu’nu esas aldık. Bu nedenle de eserlerin çoğu “2004” baskı olarak gözükmektedir. Bunun herhangi bir olumsuz yanı olması söz konusu değildir. Çünkü, burada önemli olan eserin yayın tarihi değil, o yayınevi tarafından o eserin yayımlanmış olmasının bilinmesidir. Dileyenler yayınevinden veya dağıtımcılardan kitabı soruşturabilirler.
- ❖ Her ne kadar buraya adlarını kaydettiğimiz eserleri, branşlara göre üniveristedeki uzmanlarına danışarak seçtiysek de, yazarını tanıma imkanımız olmayan onlarca

eser de vardır. Dolayısıyla, hak etmediği halde yeterince araştıramadığımız için bu eserde yer almış olan kitaplar olabilir, artık onları ayıklamak da okuyucuya kalmaktadır. Haddizatında, bu türden yanlış eser seçimi “İLK SEVİYE”lerde yok denecek kadar azdır, daha çok “ORTA SEVİYE” ve “İLERİ SEVİYE”lerde olabilir. Ancak, “İLK SEVİYE”yi okuyup hazmedebilen bir okuyucu, edindiği kültürel birikim sayesinde diğer seviyelerdeki eserlerin kıymetini tayin etme bilincini elde edecektir diye düşünüyoruz.

- ❖ Kişiyi özel hayatı boyunca kültürel gelişim okuması yapılırken, bu eserde yer almayan fakat alması gereken kaliteli eserleri okuyan kişi, onları içindeki önemli alt başlıklarıyla birlikte bu plandaki yerine kaydedebilir. Böylelikle okunan konuları kolayca hatırlama ve gerektiğinde müracaat imkanı da sağlanmış olur.
- ❖ Bu çalışma, yeni çıkan çalışmaları çağdaş metot ve değerlendirmelerle birlikte zenginleştirmek amacıyla 3 yılda bir güncellenir.

B. Seminer / Ders İşleme Yöntemi

- ❖ Bu formasyonun temel aracı okuma, anlama ve yorumlamadır.
- ❖ Aslında okuma temeldir. Bu nedenle, okuma üzerine birkaç eser okumak önem arz etmektedir:
 - Nevzat Köseoğlu, *Kitap Şuuru*, Ötügen, İstanbul 2003
 - Emin Özdemir, *Okuma Sanatı*, İnkılâp, İstanbul 2003
 - *Kitap Nasıl Okunur*, Timaş, İstanbul 2005
 - Amir Affas, *Verimli Kitap Okuma*, Söylem, İstanbul 2004
 - Osman Sevim, *Kitap Okuma Alışkanlığı Kazandırma Projesi*, Erdem, İstanbul 2006
- ❖ Bu çalışma, hayatboyu kültürel gelişim amacıyla okuma/ders yapacak herkese hitap eder mahiyettedir.
- ❖ Kişiler, sahip oldukları kültürel seviyeye göre 3 kategoride seviyelendirilebilirler:

1. ÖZEL SEVİYE KÜLTÜREL GELİŞİM > Birinci Bölüm: Tarih-Kültür-Sanat Alanında Temel Kavramlar, Öz Bilgi ve Öz Bibliyografya > Hiç unutulmaması ve sıkça tekrar edilmesi gereken seviyedir. Kitabımızın diğer bölümlerine hiç girme fırsatı olmayan lisansüstü seviyedeki bir okuyucunun veya kültürel gelişim seviyelerimizden herhangi birini okumuş olan kimsenin “bilgilerini tazelemek ve öz hale getirmek maksadıyla döneceği özel kısım”dır.

Sembölü > Nar. Sloganı > “Sonsuz yaşayacakmış gibi öğrenin, yarın ölecekmiş gibi yaşayın” (Mahatma Gandhi).

2. İLK SEVİYE KÜLTÜREL GELİŞİM > İlköğretimden sonra Lise ve yakın seviyedeki kişilere uygundur. Sembölü > İrmak. Sloganı > “İrmağı takip eden, ‘deniz’e ulaşır” (Atasözü).

3. ORTA SEVİYE KÜLTÜREL GELİŞİM > Üniversite (Lisans) Seviyesindeki kişilere uygundur. Sembölü >

Deniz. Sloganı > “İnandığı şeyi yapan insanın enerjisi asla tükenmez” (Goethe).

- 4. İLERİ SEVİYE KÜLTÜREL GELİŞİM > Üniversite ve Üstü (Yüksek Lisans – Doktora ve Üstü) Seviyesindeki kişilere uygundur. Sembolü > Okyanus. Sloganı > “Her çiçek güzeldir fakat gülün yeri başka, her böcek yararlıdır fakat arının yeri başka” (L. Şeyban).**
- ❖ Her bir seviye, 50 Blok Derslik yani 50 haftalık planlamayla 1 yıla sığdırılarak işlenebilir.
 - ❖ Konu / eser basitçe 20 dakikada özetlenir. Bunun yöntemi, “bilim tarihi” kitabı örneğiyle şöyledir >
 - Genelden özele doğru perspektif çizimi >
 - Yani, 1) Bilim tarihinde öne çıkan dönemler, 2) Bu dönemlerde öne çıkan şehirler, 3) Bu şehirlerde öne çıkan kurum ve kişiler, 4) Bu kurumların veya kişilerin önemli çalışmaları ve Sonuç.
 - ❖ Bir öğretim elemanı öncülüğünde ders veya seminerler şeklinde işlenirse daha verimli sonuçlar alınabilir.
 - ❖ Bu çalışmanın pekçok yerinde yazarı tarafından gerekli yorum ve değerlendirmeler yapılmıştır. Ancak, yetersizdir. Zaten amaç da bu değildir. Dersin öğretim elemanı veya çalışan kişi ya da grup üyeleri, özetleme yapılırken yerine göre alt başlıklarda veya özetleme bittikten sonra değerlendirme ve yorumlarını kendileri katmaları gerekmektedir.

C. Genel Tarih ve Kültür Formasyonu'nun Önemi

- Kâmil İnsan = Bilgi, Ahlâk ve Sanat (Cemil Meriç). Bilgi, ahlak ve sanat kavramları ise kültür kavramının içini dolduran temel öğelerdir.
- İnsanlara yapılacak en büyük iyilik, onlara akıllarını kullanmayı öğretmektir (Moliere).
- Gideceği limanı bilmeyene, hiçbir rüzgardan hayır gelmez (M.E. Montaigne).
- Yetişen zekâları kitaplarla beslemeyen milletler acı çekmeye mahkumdurlar (Fletcher).
- Kültür, bir düşünce aktivitesidir, güzelliğe ve insanî duygulara karşı hassasiyettir. Bir takım bilgi kırıntılarının kültürle hiçbir alakası yoktur. Sadece çok bilgisi olan bir insan, Allah'ın toprağı üzerindeki en faydasız ve en can sıkıcı bir yaratıktır. Oysa,

Gayemiz hem belli bir yönde uzmanlık bilgisine sahip, hem de kültüre sahip insanlar yetiştirmek olmalıydı. Ta ki, onların bu uzmanlık bilgileri, üzerinde harekete geçecekleri sağlam zemini temin etsin ve kültürleri de onları felsefe kadar derin ve sanat kadar yüksek konulara yöneltebilsin (A.N. Whitehead, New York).

- Yukarıda anlatılmak isteneni bir şekil-resim ile ifade edelim..

**kendini yetiştirme yönteminin
şekli resim ile ifadesi**

- Kültür-Sanat Tarihi, insanların yaşadığı ortamlardaki hayat tarzını araştıran bir bilim dalıdır. Yani, kültür-sanat tarihi, insanlar nasıl bir ortamda nasıl bir hayat tarzına sahip olmuşlardır sorusuna cevap arar (Lütfi Şeyban).
- Medeniyet Tarihimiz = Kılıç – Kalem – Kubbe Şeklinde sembolize ve formülize edilebilir. Yani g -kültür-medeniyet (Lütfi Şeyban).
- “Bir insanın değeri, okuduğu kitapların değeriyle ölçülür (Herbert Spencer).
- “H r olmadıkları halde kendilerini h r sananlar kadar hiçkimse esir olamaz (Goethe). Esaretten kurtuluş ise, ancak kendi kendini bilmek ve kendi kültürünü yaşatan bilgili-bilinçli bir insan olmakla mümkündür.
- Zek , tıpkı bir tarla gibi ekilmeye ve bakılmaya muhtaçtır (Cicero). Onun ekimi ve bakımı ise okumakla mümkündür.
- Kitapsız yaşamak k r, sağır ve dilsiz yaşamaktır (Seneca).
- Herkes d h lere gıpta eder. Oysa “deh , sebatla çalışmaktan başka bir Şey değildir (H.O. Dwight).
- “Tabiat, Allah’ın yazdığı bir kitaptır” (Harvey); “Akıllı adam, hem kitapları hem de doğrudan doğruya hayatı okur (Lin Yutang).
- Herkes zenginliği arzular. Oysa, “zengin insan, bilgisi çok olan insandır” (Hz. Ali) ve “iyi bir kitap, gerçek bir hazinedir” (Edward B. Lytton).
- “Bir insan için, yaptıklarının doğruluğunu bilmesi kadar huzur verici bir Şey yoktur” (K. Winerbiennen).
- “İnsan, hayatında yaptığı iyilikler kadar mutlu olur” (Őeh beddin Ahmed). “İster kral ister bir köylü olsun dünyada en mutlu insan, evinde huzuru olandır” (Goethe). İyilik yapabilmek ve evinde huzuru sağlayıcı kimse olabilmek için ise akıllı davranmak ve belli imkanlara sahip olmak gerekir. Bu da okuyarak bilinçlenmeyle mümkün olur.
- “Onlar bir ümmetti gelip geçti. Onların yaptıkları kendilerine ve sizin yaptıklarınız da kendinizdir. Siz

onların yaptıklarından sorumlu değilsiniz” (Kuran-ı Kerim, Bakara Sûresi 141).

- “Avâzeyi bu âleme Dâvûd gibi sal,
Bâkî kalan bu kubbede hoş bir sadâ imiş” (Bâkî).
- Dünyada hoş bir eser bırakabilmek için ise, yaşanan hayatı değerli kılmak gereklidir. Bunun için de, “uzun yaşamak için değil doğru yaşamak için çabalamalıyız” (Seneca).
- Sonuçta, “geçmiş hayatını iftiharla hatırlayabilen kimse, hayatını iki kere yaşıyor demektir” (Martial).
- Endüslü âlim Şâtîbî, bir fıkıh usulü (metodolojisi) şaheseri olan Muvâfakât'ında, "İlim, insanların göğüslerinde idi. Sonra kitaplara intikal etti, fakat ilmin anahtarları hep âlimlerin ellerinde kaldı." sözünü aktarır, ardından kendi yorumunu ekler: "Kitaplar yalnız başlarına öğrenciye hiçbir şey vermezler; mutlaka hocaların onları açmaları, talebeyi elinden tutarak onları içine sokmaları gerekmektedir." Kitabın dükkânlardan satın alınıp okunduğu bir çağın insanına bu sözlerin uzayın derinliklerindeki bir yıldız kadar uzak düştüğünü görüyor ve mazmununu anlayamıyoruz bir türlü: 'Nasıl olur, bütün ilim kitaplarda depolanmış değil midir?' İstedığımız zaman içlerine dalıp bir süre toz yuttuktan sonra "âlim" olarak akademilere ışınlanacağımız yanılgısıyla malul edilmiştir zihnimiz. Oysa eskiden bir insana, 'Hangi kitapları okudun?' diye değil 'Kimden okudun?' diye sorarlarmış (Mustafa Armağan).

BİRİNCİ BÖLÜM

TARİH-KÜLTÜR-SANAT ALANINDA TEMEL KAVRAMLAR, ÖZ BİLGİ VE ÖZEL SEVİYE BİBLİYOGRAFYASI

*** Ö Z E L S E V İ Y E ***

“Hiç unutulmaması ve sıkça tekrar edilmesi gereken seviyedir. Kitabımızın diğer bölümlerine hiç girme fırsatı olmayan veya hangi seviyeyi takip ederse etsin sonuçta bilgilerini tazelemek ve öz hale getirmek isteyen kimsenin döneceği özel kısımdır.”

A. Tarih, Tarih Felsefesi ve Tarih Bilinci

- ❖ **Tarih:** Niceliksel zaman açısından geçmişte olup bitenleri, toplumların geçirdikleri dönemleri yer ve zaman belirterek anlatan; geçmişte yaşanan olaylar arasında nedensel ilişkiler kurmaya çalışarak, bu ilişkileri belge ve kalıntılara dayandırarak sistematik şekilde incelemeyi konu edinen disiplin.²
- ❖ **Tarih Yanılgısı (Anakronizm):** Tarihsel olay veya durumların gerçekte meydana geldikleri tarihsel zamanın dışında, değişik zaman dilimlerinde gerçekleşmiş olan olay veya durumlarla birlikte düşünülmesi; tarihsel olarak farklı dönemlerde meydana gelmiş olan olayların aynı zaman diliminde meydana gelmiş gibi ele alınıp değerlendirilmesi.³
- ❖ **Günümüzde tarih,** esnekleşmiş ve çeşitli alanlara taşmış. Öyle ki, çeşitli insan ilimlerinin bir birleşme noktası olmuş. İnsanoğluna kendi yaşayış tarzlarını öğreten bir ilim. Edebiyat da bu yaşayış tarzlarından biri.
(Cemil Meriç)
- ❖ İnsan, ağaç gibi, **yükselmek** istediği nisbette kökünü derine salmalıdır. (F. Nietzsche)
- ❖ **Tarih,** yalnızca geçmiş devirlerin hâdiselerinin incelenmesi değil, bir oryantasyon (vaziyet tespiti ve istikamet seçmek)⁴ ve vizyon problemine çözüm bulmak için bir araçtır. Bu durumda, tarih bir tarih felsefesine

² Ömer Demir-Mustafa Acar, *Sosyal Bilimler Sözlüğü*, Ağaç, 2. Basım, İstanbul 1993, s. 347

³ Ömer Demir-Mustafa Acar, *Sosyal Bilimler Sözlüğü*, s. 26

⁴ Oryantasyon, şarka yönelmek suretiyle cihet tayini demektir. Yani, güneşin doğduğu istikamete bakarak sağımızı solumuzu öğrenir, kendimize bir istikamet tayin ederiz. Demek oluyor ki, oryantasyon "vaziyet tespiti ve istikamet seçmek" manasına gelir. Biz nereden geldik nereye gidiyoruz? İçinde bulunduğumuz durum nedir, nasıl bir dünyada yaşıyoruz? Hangi istikamette gitmeliyiz, hedefimiz ne olmalı ve bunun için nasıl bir yol tutmalıyız? İşte oryantasyon budur. Bunun için tarih öğreniyoruz. Bu bir "hikmet-i ısrak"tır, bir "Sırat-ı Müstakim / doğru yol tutmak için aydınlanma demektir. İşte tarih araştırmalarının gayesi budur.

dönüşecektir. Yani, biz nereden geldik ve nereye gidiyoruz? Geleceği nasıl tasavvur ediyoruz? Bu geleceği biçimlendirmek bakımından politikalarımız ve yapmamız gerekenler nelerdir? Kısaca çözüm, Batı'ya karşı Doğu-Türk Dünyasının iş ve gönül birliği yapması çabalarıdır. (Şahin Uçar, Selçuk Üniv.)

- ❖ **Tarih**, hayatta ölçüyü kimin koyacağı kavgasının sonucunda oluşmuştur. Kavganın tarafları kendi ölçülerinin benimsenmesi için karşı tarafın ölçülerinden vazgeçmesi, onlardan taviz vermesi, şüpheye düşüp uzaklaşması için savaşımlardır. (*Mecra Dergisi*)
- ❖ **Tarih Felsefesi**, tarih'i yorumlamak ve tarih hakkında düşünmek demektir. Bütün tarihi öğrenmek ve bir vakalar koleksiyonu olarak tam manasıyla bilmek, esasen imkansız olduğu gibi manasızdır da. Çünkü, tek tek vakaların yekûnu olan, yorumun işe karışmadığı bir tarih faydalı değildir. Halbuki, tarihî hâdiseleri anlamaya çalışır, hâdiselerin sebeplerini izah etmeye kalkışarak kendinize göre bir tarih yorumu yaparsanız, tarih değil tarih felsefesi yapmış olursunuz. (Şahin Uçar)
- ❖ **Tarih Felsefesi**; tarih, ilim, sanat ve felsefe gibi tamamen farklı disiplinlerin terkibi mahiyetinde bir düşünce tarzıdır. Bu disiplinlerin bakış açıları çok farklıdır:
 - Tarih, maziye bakış (retrospectare)
 - İlim, istikbale bakış (prospectare)
 - Sanat, içe bakış (introspectare)
 - Felsefe, tefekkür ve araştırmaya bakış (inspectare)
 - Tarih Felsefesi ise, umumi ve kapsayıcı görüşe, terribî tefekküre (conspectare) ait bakış açılarıdır. Yani, bütün bakış açılarının bir sentezidir.

Bu tasnife göre, tarih hâfizaya, ilim zekâyaya, sanat derûnî ilhama, felsefe tefekküre, tarih felsefesi ise bunları topyekûn ihtiva eden terribî düşünceye muadildir. (Şahin Uçar)
- ❖ Tarih bilgisi bize tarihin tabiatı konusunda ipuçları verirken, bu tabiat üzerindeki analiz ve yorumlardan ibaret olan **tarih muhasebesi** ise, tarihe karşı takınılacak uygun

bir tavrın yani, tarih adab-ı muaşeretinin ipuçlarını sağlar.
(Sabri Orman)

- ❖ **Tarihsel Özgüllük** (Historical Specificity): Bir toplumsal kurum, olgu veya olayın, benzer olaylarla kıyaslanması durumunda, hem olay veya kurumun ortaya çıkışını etkileyen faktörlerin karşılıklı etkileşimlerinin sonucu olarak, hem de içinde yer aldığı sürecin kendine has mekanizmalarından ötürü farklılık göstermesi.⁵
- ❖ **Tarihselcilik** (Historicism): Tarihsel süreç içinde, geçmişte olup bitenlere bakarak gelecekte neler olabileceğini belirli bir kesinlik derecesiyle önceden öngörmenin, bir başka ifadeyle, tarihsel öndeyinin/öngörünün sosyal bilimlerin temel amacı olduğunu ve bu amaca, tarihin evriminin temelinde yatan ritimler, kanunlar, eğilimlerin açığa çıkarılmasıyla varılabileceğini kabul eden yaklaşım tarzı.⁶
- ❖ **Tarihçinin Görevi**, sosyoloji vb. disiplinlerden ödünç alınmış kavramlarla bir tarih yorumu yapmaya kalkışmak değil, kendine özgü bir tarih felsefesi inşa etmektir. Çünkü, kendi tarihine ve kültürüne ait olmayan kavramlarla oluşturulmaya kalkışılan tarih yorumunun, tarihî realitelere uymayan bazı yanıltıcı neticeler vermesi tabiidir. Şu halde biz; sosyologların, antropologların dediklerini tekrar ederek değil, kendi tarih usulümüz, bilgimiz ve yorumumuzdan hareketle toplum, kavmiyet ve milliyet meselelerini de kendimiz tarif etmeliyiz.
(Şahin Uçar)
- ❖ **Kültür tarihçisinin görevi**, yapıyı süreç ile uzlaştırmaktır. Yapıya örnek, Müslümanların fethettikleri topraklardaki medeniyetler ya da altkültürlerdir. Süreç ise, yeni hâkim gücün yerel elitlerle işbirliğine girmesi sonucu başlar ve onların altkültürlerini hoşgörüle karşılamalarıyla sürer. Bu arada altkültür mensupları da hâkimlerin yeni kültürünü tanır ve benimser. Böylece bir sentez süreci

⁵ Ömer Demir-Mustafa Acar, *Sosyal Bilimler Sözlüğü*, s. 348

⁶ Ömer Demir-Mustafa Acar, *Sosyal Bilimler Sözlüğü*, s. 348

doğar ve hâkim kesimin lehine gelişerek hızlanır.⁷
(G.E. von Grunebaum, California Univ.)

- ❖ Tarihçilikte **alan çalışmalarının merkezi 'kıta' veya 'bölge'** olmalıdır. Mesela 'Asya tarihçisi', 'Avrupa tarihçisi' veya 'Akdeniz tarihçisi' dediğinde, kendisini o kıta veya bölgenin merkezine konumlandırmış bir tarihçi anlaşılmalıdır. Tarihçinin araştırmacı bakışı, suya atılan bir taşın yaydığı dalga gibi tecessüsünü merkez kıta/bölgeden dünyaya dalga dalga yaymalıdır. Bu dalgasal açılım, T şeklinde hem dikey hem de yatay boyutta olmalıdır. Yani, çalışılan kıta veya bölgenin tarihi hem eski çağlardan bugüne bilinmeli hem de oraya ait bir tarihsel durum aynı çağdaki benzerleriyle mukayese edilmelidir. (Lütfi Şeyban)

⁷ G.E. von Grunebaum (California Univ.), "İslam Medeniyetinin Kaynakları", *İslam Tarihi Kültür ve Medeniyeti*, çev. İlhan Kutluer, Kitabevi, İstanbul 1997, IV, 18

B. Kültür, Sanat, Medeniyet / Uygarlık, Kültür-Sanat Tarihi ve Kültür Bilinci

- ❖ **Kültür ve medeniyet tanımları için** > Mümtaz Turhan, “Kültür ve Medeniyet”, *Türkiye Günlüğü*, S. 67, s. 85-93; Bülent Keneş, *Batı Medyasında İslam İmaji*, İz, İstanbul 1998, s. 17-33 + “Kültür” maddesi, *Ana Britannica*, XIV, 181-187.
- ❖ **Kültür**, bir toplumda geçerli olan ve gelenek halinde devam eden her türlü dil, bilgi, duygu, düşünce, inanç, sanat ve yaşayış öğelerinin tümüdür. (Şerafettin Turan)
- ❖ **Sanat**: 1. Eğitim, uygulama ve özel deneyim yoluyla kazanılan beceri. 2. İnsanın, diğer canlılardan farklı olarak sahip olduğu akıl, sezgi, idrak, üretme ve görelî yaratma yetileri sayesinde doğada gördüklerini bazen yeni boyutlar da ekleyip taklit ederek yaptığı üretim.⁸
- ❖ **Sanat**, bizi Allah’a götüren köprüdür. (G. Ebers)
- ❖ Güneşin çiçekleri renklendirmesi gibi, **sanat** da hayata renk verir. (Lord Avebury)
- ❖ Bütün **sanatlar** kardeştir, herbiri diğerinin ışığı altında ilerler. (Voltaire)
- ❖ Eski **sanat büyüklerinin** sırlarını bilmedikçe, onların derecesine erişilemez. (Edgar Degas)
- ❖ **Sanat sosyolojisi**: Toplumsal yapılarla sanat etkinlikleri, sanat anlayışları arasındaki bağlantıları, sanatla ilgilenen kişilerin kendi aralarında ve diğer insanlarla geliştirdikleri ilişkileri incelemeyi konu edinen disiplin.⁹
- ❖ Kültürel gelişmeyi tamamlayan, **sanatın çiçeklenişidir**.¹⁰ (Louis Gardet, Toulouse Felsefe ve Teoloji Koleji)
- ❖ **Sanatçının tek vazifesi** vardır bence: İnsanları birbirine sevdirmek. İki insanı veya iki milyar insanı.. Sanat, bir

⁸ Ömer Demir-Mustafa Acar, *Sosyal Bilimler Sözlüğü*, s. 310

⁹ Ömer Demir-Mustafa Acar, gös.yer

¹⁰ Louis Gardet (Toulouse Felsefe ve Teoloji Koleji), “Din ve Kültür”, *İslam Tarihi Kültür ve Medeniyeti*, çev. İlhan Kutluer, Kitabevi, İstanbul 1997, IV, 120

heyecan seyyâlesiyle kilometrelerin ve asırların ayırdığı kalpleri birleştiren büyüdür. (Cemil Meriç)

- ❖ **EI Sanatlarının** gelişmesine yardım edin. Çünkü bu çalışmalar yoksulluğu azaltır ve hayat standardını yükseltir. (Hz. Ali)
- ❖ **Kültür-Sanat Tarihi**, insanların yaşadığı ortamlardaki hayat tarzını araştıran bir bilim dalıdır. Yani, kültür-sanat tarihi, insanlar nasıl bir ortamda nasıl bir hayat tarzına sahip olmuşlardır sorusuna cevap arar.
- ❖ Arapça'da aslen şehir manasındaki *medineden* üretilmiş olan **medeniyet** tabiri, lügat manasıyla “şehirlilik” demektir ve “bedevî”nin zıddı olarak kullanılmıştır. Böylece, her biri kendi kabile hayatını sürdüren çöl halkına karşılık çeşitli boy, dil, din ve geleneklere sahip kütelerin doldurduğu şehirde gelişen yaşayış birliğini ifade etmiştir. Dolayısıyla, sosyal gerçekliğe uygun bir deyimdir.

Medeniyet, milletlerarası ortak değerler seviyesine yükselen anlayış, davranış ve yaşama vasıtaları bütünüdür. Bu ortak değerlerin kaynağı ise **kültürler**dir. Mesela, Batı medeniyeti dendiği zaman din bakımından Hıristiyan toplulukların manevi-sosyal değerleri ile, müspet ilme dayalı teknik anlaşılır. Halbuki Batı medeniyetine bağlı milletlerden her biri ayrı bir kültür topluluğudur. Dolayısıyla,

Kültür karakter bakımından hususi, medeniyet umumdur. Medeniyet kültürlerden doğar.¹¹

Kültür'ün doğuşunda coğrafi durum ve insan başlıca rol oynadığından ve topluluklar ancak yaşadıkları bölge şartlarının etkisi altında kendi kültürlerini kurabileceklerinden dolayı, **çeşitli kültürler arasında ilerilik, yükseklik, vb. gibi ayrımlar yapmak**, bazılarını üstün, bazılarını iptidâî saymak ilmî anlayışa uygun düşmez. Bu gibi hükümlere ancak aynı kültürün çeşitli devreleri birbiriyle karşılaştırılırken gidilebilir.

¹¹ İbrahim Kafesoğlu, *Türk Millî Kültürü*, Boğaziçi, 14. basım, İstanbul 1996, s. 16-17

Her kültür öz vasfını kaybetmez.

- ❖ **Medeniyeti öğrenmek**, bir şahısta kişilik duygusunu geliştirmenin tek yoludur. Atalarını harekete geçiren ruhtan, sanat ve bilim alanlarındaki, siyasi ve iktisadi hayatlarındaki, sosyal örgütlenmelerindeki.. başarılarından haberdar olmayan; onların kader ve trajedilerinden, zafer ve sevinçlerinden duygulanmayan, umutlarını paylaşmayan bir kimsenin kendini bilmesi mümkün değildir (= **tarih bilinci**). (İ.R. Fârûkî)
- ❖ Kişi kendi kökünü-geçmişini bilip bunu başka halk, grup ve medeniyetlere ait bilgiyle karşılaştırmadan **kendi kişiliğinin bilincine varamaz**. **Kendini bilmek**, maddi ihtiyaçlar veya elle tutulur gerçeklikler açısından değil, dünya görüşü, ahlâkî değer ve manevi umut bakımından başkalarından ne yönde farklı olduğunu bilmek demektir. Bunların hepsi, İslam'ın ve onun inşa ettiği, nesiller boyu koruduğu kültür ve medeniyetinin alanı içindedir.. Bugün **çağdaş olmak demek**, medeniyetin yani medenî mirasın tabiatının, değişik biçimlerini doğuran özün, medeniyet tarihinin öteki sayfalarından farkının ve gelecekle irtibatının bilincinde olmak demektir. (İ.R. Fârûkî)
- ❖ **Antropoloji veya Kültürel Antropoloji = İnsanbilim**: İnsanın biyolojik olarak kökenini ve toplumların sosyo-kültürel gelişimlerini inceleyen bilim dalı. Toplumların kültürel kurum, yapı ve değerlerini karşılaştırmalı olarak inceleyen antropoloji dalına *kültürel antropoloji*; insanların içinde yaşadığı coğrafi şartlar ile biyolojik yapıları arasındaki ilişkileri konu edinen disipline *fiziksel antropoloji*; toplumların sosyal yapılarını inceleyen disipline *sosyal antropoloji*; değişik ırklarla ilgili anatomik bilgilerin biraraya getirilip sınıflandırılmasıyla uğraşan disipline de *antropometri* denir.¹²
- ❖ **Kültürün başlıca öğeleri** > Şerafettin Turan, *Türk Kültür Tarihi / Türk Kültüründen Türkiye Kültürüne ve Evrenselliğe*, Bilgi, 3. basım, Ankara 2000, s. 54-56

¹² Ömer Demir-Mustafa Acar, *Sosyal Bilimler Sözlüğü*, s. 31

❖ **Değer:** Bir şeyi işe yarar, aranır, arzulanır, sevilir kılan şey. İnsanların hayatın anlamı ve günlük yaşamın biçimlendirilmesi konusunda alternatif yollar arasından bir tercih yapmalarını sağlayan yol gösterici nitelikteki soyut yahut somut ilke, inanç veya varlıklardan her biri. Bu çerçevede, toplumun geleceğinin inşasında hareket noktası kabul edilen geçmiş yaşantı, deneyim ve alışkanlıklara **geleneksel değer**; toplumun tarihsel süreçte yaşadığı serüveni olumlu etkileyen kişi, kurum veya davranış kalıplarına **tarihsel değer**; kendi içinde uyumlu bir toplumun kurulabilmesi ve kendisini yeniden üretebilmesi için o toplumda yaşayan bireylere kazandırılan davranış kalıpları ve eğitsel kodlara **kültürel değer**; doğrular ve yanlışlar konusunda insanı uyarıcı nitelikteki dinî ilkelere **dinî değer**; inanç ve ideolojiler arasında bir tercih yapabilmesinde aydınlatıcı rol oynayan düşünsel mihenk taşlarına da **felsefi değer** denir.¹³

❖ **Değer Yargısı** (Value Judgement): Bütün insanî etkinlikler ile olay, olgu ve nesnelere karşı verilebilecek *iyi* ve *kötü* yargılarından her biri. Vâkıyı tespit eden değil, ideali gösteren; olanı değil, olması gerekeni belirleyen yargı.¹⁴

❖ **Etnik Grup:** Dil, kültür, gelenek ve görenek bakımından birbirine bağlı ve genellikle aynı soydan gelen bireylerin oluşturduğu, görece küçük ölçekli insan topluluğu.

Etnografya (Etnografi, Etnoloji): Belirli bir toplumun kültürel değer ve ürünlerini inceleyen, kültürel antropolojinin bir alt dalı.

Etnosentrisizm: İçinde yaşanılan sosyo-kültürel ortamın referans merkezi kabul edilerek diğer toplumlar ve onlara ait ürünlerin bu referans sistemine olan yakınlık veya uzaklık, uyuşma veya çelişme durumuna göre sınıflandırılması, değerlendirilmesi veya anlamlandırılmasıdır.

Etnometodoloji: Bireylerin gerçekliği kavrarken, Veya zihinlerinde yeniden kurarken, daha çok sıradan ve rutin

¹³ Ömer Demir-Mustafa Acar, *Sosyal Bilimler Sözlüğü*, s. 82

¹⁴ Ömer Demir-Mustafa Acar, *Sosyal Bilimler Sözlüğü*, s. 83

hale gelmiş günlük ilişkilerde sorgulamadan, çoğunlukla da bilinçsiz olarak kabul ettikleri kural, inanç ve değerleri çözümlenmeyi konu edinen disiplin.¹⁵

- ❖ İnsanlar edebiyat, sanat ve bilimsel konularda (çeşitli şekillerde kullanacakları, sergileyecekleri ya da yeni bilgi üretecekleri) bilgileri kazandıracak deneyimler sayesinde **kültürlü** olur, kültürle zenginleşir. (Ugo Fabietti, Milano Univ.)
- ❖ **Bireyin kültürü**, sahip olduğu bilgileri etrafındaki gerçekleri anlayıp denetleyecek dinamik ve esnek bir yapı içinde kullanma yeteneğine bağlıdır. (Ugo Fabietti)
- ❖ **Eğer kültür mirasımızın değerini bilmez ve ona yüz çevirirsek**, bütün zekâların meydana getireceği organizasyon ve planların artık bize hiçbir yardımcı olamaz ya da onlar bizi birbirimize hiçbir zaman o kadar yaklaştıramaz.. Yed-i emînleri hepimiz olan şu hazineyi kurtarmak için gayret gösterelim. Bizim gibi gittikçe çölleşmekte olan bir dünyada yaşayanlar, manevi servetlerin de tehdit altında olduğunu görmekte gecikmeyeceklerdir.¹⁶ (T.S. Eliot)
- ❖ **Kültür Sömürgeciliği** > Modern çağ'da Avrupa eski sömürgecilik huyundan vazgeçmemiştir. Sömürgecilik daha sevimli, daha yumuşak, daha sinsî bir hüviyetle yaşamaktadır: Kültür sömürgeciliği. Bir kelimeyle çağdaş sömürgecilik, Avrupalılaştırma davasının bir diğer çehresidir. (Cemil Meriç)
- ❖ Artık insanlık tarihinin medeni devirleri sona ermek üzeredir ve biz bir "**Medeniyet Ötesi Toplum**"a geçiş devrini yaşıyoruz. Sanayi Devrimi ile gelen ve Fransız İhtilali İdeolojisi ile yayılan bütün fikirler, çağımızda adeta arkaik devirlere mahsus, anakronik yani çağdışı fikirler olarak görülüyor. (Şahin Uçar)
- ❖ Bu siyah toprak sahasının altında defineler, Üstünde de asil ve kahraman bir millet yaşıyor. (M. K. Atatürk)

¹⁵ Ömer Demir-Mustafa Acar, *Sosyal Bilimler Sözlüğü*, s. 125

¹⁶ T.S. Eliot, "Avrupa Kültür Birliği Üzerine", çev. Kâmil Öztürk, *İlim ve Sanat*, Ağustos 1988, S. 20, s. 17

❖ **Kültürün Alt Başlıkları**¹⁷

- ◆ DİL VE EDEBİYAT KÜLTÜRÜ
 - * Anlatmalar
 - * Şiirler
 - * Kalıplaşmış Sözler
- ◆ KÜLTÜRÜ YAYMA ARAÇLARI: YAZI, KİTAP, KALEM, MATBAA, vb.
- ◆ DİNÎ HAYAT VE İNANIŞLAR
- ◆ HUKUK KÜLTÜRÜ
- ◆ BİLİM VE TEKNOLOJİ KÜLTÜRÜ
- ◆ TEMİZLİK KÜLTÜRÜ
- ◆ GİYİM-KUŞAM: KİŞİLİK SERGİLEME KÜLTÜRÜ
- ◆ KİŞİLİK KÜLTÜRÜ: GÖRGÜ KURALLARI, DAVRANIŞ KALIPLARI VE AHLÂK ANLAYIŞI
- ◆ AİLE YAPISI VE KADIN-ERKEK İLİŞKİLERİ
- ◆ SAYGI-SEVGİ VE DEĞER KÜLTÜRÜ
- ◆ BESLENME VE SAĞLIK KÜLTÜRÜ
- ◆ ÇALIŞMA VE İKTİSAT KÜLTÜRÜ
- ◆ ÖĞRENME VE DÜŞÜNCE KÜLTÜRÜ
- ◆ DİNLENME, OYUN-EĞLENCE VE ZAMANI DEĞERLENDİRME VE SPOR KÜLTÜRÜ
- ◆ HALK BİLGİSİ
- ◆ SANAT
 - * Mimarlık ve Halk Mimarisi
 - * Geleneksel el sanatları (Metal İşlemeciliği, Seramik-Çömlek İşçiliği, Ağaç-Ahşap İşçiliği, Cam İşlemeciliği, İşlemeler-Örgüler, Dokumalar, Deri İşçiliği)
 - * Süsleme Sanatları
 - * Müzik
 - * Resim
 - * Heykel
 - * Antik Şehirler ve Arkeolojik Eserler
 - * Ülkenin Şaheserleri

¹⁷ Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın www.kultur.gov.tr websitesinin Kültür + Sanat sayfaları esas alınarak genişletilmiş tasniftir.

- * Millî Saraylar
- * Müzeler (Resmi ve Özel) ve Ören Yerleri
- ◆ SAHNE/GÖSTERİ SANATLARI VE SEYİRLİK OYUNLAR >
 - Halk Oyunları, Tiyatro, Sinema
- ◆ TOPLUMSAL DÜZEN ANLAYIŞI, DAYANIŞMA KÜLTÜRÜ
- ◆ TARİHÎ KÜLTÜREL MÜESSESELER
 - Şehirler ve Başlıca Özellikleri
 - Esnaf Örgütleri
 - Yapı > Saray, Köşk, Ev ve Konaklama Yerleri
 - Paralar
 - Devlet İdare Tarzı - Başbakanlık ve Bakanlıklar
 - Millî Meclis
 - Adlî Teşkilat
 - Polis ve Zâbita
 - Din İşleri
 - Eğitim-Öğretim
 - Konaklama
 - Hastahane
 - Çarşı-Pazar
 - Su Yapıları
 - Haberleşme
 - Vergi ve Toprak
 - Askerî Teşkilat
 - Millî ve Dinî Bayramlar ile Özel Günler, Düşünler ve Kutlamalar
- ◆ KİM KİMDİR (Kültür Dünyası Biyografileri)

C. Toplum, Uzlaşma (Convivencia) ve Etkileşim (Influencia)

- ❖ Toplum, müşterek inancı, kültürü ve birlikte yaşama iradesine ilaveten daha birçok karmaşık münasebetlerle birbirine bağlı ve milyonlarca insandan mürekkep değil de en fazla bir şehir devleti çapında bir insan topluluğuna denir. (Şahin Uçar)
- ❖ Kültürel otantiklik arayışı, entelektüel yerlilik, etnikçilik, milliyetçilik, biyolojik ayrımcı ırkçılık gibi canavarlar üreterek, farklılığı bir dışlama nedeni haline getirebilir. Kültüre fazla önem verilmesi ise, gelişim ideolojisinde olduğu gibi, küresel üstünlük projelerine kaynaklık edebilir. Yerellikten çıkma ve küreselleşme süreci ilerledikçe, **ait olma ve kimlik** de özneller (kişisel) arası ve kültürler arası etkileşimler ve kırılmalar olarak tanımlanabilir. (Ugo Fabietti)
- ❖ Kültürler artık bölgeler, yerler ve sınırları kesin çizilmiş topraklar içinde tanımlanamaz. Her ne kadar göçler ve yolculuklar genelde sınırlı bir olgu olarak tarif edilse de, göçler, toplu çıkışlar ve sürgünler günümüz dünyasında giderek daha sık yaşanan olaylar haline gelmiştir. Bu olaylar kültürleri yok etmemiş, ancak değişim ve uyuma uğramalarına, giderek daha küresel bir ağ örgüsü içine girmelerine neden olmuştur. (M. Featherstone, London)
- ❖ Gerçekte, kültürler ülkesizleştğinde, başka kültürlerle kurdukları ilişkiler dolayısıyla kendilerini yeniden yaratırlar ve böylece kimlik oluşturuca yeni formatların ortaya çıkmasına neden olurlar. (Ugo Fabietti)
- ❖ Geçmişin, bugünün ve geleceğin birbiriyle bağlantılı olduğu, farklı dillerin karşılaşmasından yaratıcılığın doğacağı, insanın kendisini saygın hissedeceği bir yer özleminin de aynı derecede önemli olduğu “öteki” yaşamları hayal eden insanı, Senegalli 7 yaşındaki bir çocuğun şiiri çok güzel anlatıyor (İbrahima Konate'den):
“Bazen / Çok eski şarkılar icat ediyorum / Var olmamış dillerde.

ve sokaklarda yürüyorum / Şarkımla birlikte.
ve sonra bakıyorum herşeye
Sanki hepsi çok eskide, ötelerde
Orada kendimi bulacağım
Herkesin beni tanıdığı o yerde". (Ugo Fabietti)

D. Türk - İslam Kültür Tarihi: Kavramsal Özet

 Türkler, ilkçağlardan ortaçağların sonlarına değin İç-Asya'dan Uzak Şark, Hindistan, Orta Avrupa, Balkanlar ve Yakın Şark istikametlerinde birçok istila ve göçler yapmışlar; türlü ülkelerde çeşitli devletler ve imparatorluklar, geçici ve sürekli yurtlar kurmuşlardır. Türklerin dünya üzerinde bu yayılış ve hakimiyet hareketlerini 4 büyük devre ayırmak mümkündür. Gerçekten İslam'dan önce Kun (Hiung'un, Hun) ve Gök-Türk kağanlıkları, İslam'dan sonra Selçuklu ve Osmanlı sultanlıkları bu 4 büyük devri teşkil ederler.

İlk iki devir, Orta-Asya'da Türk nüfusu kaynak ve kudretini meydana getirmekle ve dünya tarihinde de mühim bir rol oynamakla beraber, bu devirlerin Türkistan dışında vukubulmuş yayılma ve tesirleri asırların derinliklerine gömülür ve zamanla izleri kaybolur. Buna mukabil, Selçuklu ve Osmanlı devirleri Türk ve İslam medeniyet ve mefkûrelerinin imtizacıyla müstesna bir ehemmiyet kazanır, Türk ve dünya tarihinde büyük bir kudret ve hayatîyetin mümessilleri olarak cihanşümül ve millî tesirleri günümüze kadar devam eder.¹⁸

 İslam kültürü ve İslam beldelerinde kültür hareketi,

- o I./VII. yy.dan IX./XV. yy.a kadar olağanüstü derecede zengin ve karmaşık bir disiplinler mecmûu olarak karşımıza çıkmaktadır. Dinî sahası ve dinî ilimleri

¹⁸ Osman Turan, *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti*, Boğaziçi, 4. basım, İstanbul 1993, s.11 (Önsöz'den)

(doktrin) vardır; bazen yetkili çevrelerce izin verilerek himaye edilen bazen de resmi İslamî görüş tarafından şüpheyle karşılanan hür felsefî-ilmî araştırma sahası vardır; dinî olsun dindışı olsun sanat, şiir ve nesir sahası vardır.

- İslamî değerlerin ve özellikle Kuran'ın ilhamıyla oluşmuş saf İslam kültürü ile, İslam topraklarında vücut bulmuş ve İslam inançlarını ya kendince tevîl eden ya onlara aldırmayan yahut da onlara zıt düşen kültür arasına bir ayırım koymanın vâkıya uygun bazı yönleri vardır ve ortaya konan eserleri-türlerini tasnif etmede faydalı bir prensip olarak yardımcı olabilir. Ancak, bu ayırımı Hıristiyanlık alemindeki gibi bir keskinlik atfetmemek şartıyla.
- Her ne kadar fakihlerin ve kelimcilerin İslam'ı, Emevi ve Abbasilerin yahut Suriye ve İran emîrlerinin aşırı serbestliklerini tel'în etmekte idiye de, emîrlerin himayesi edebiyat - sanat şaheserlerinin ve büyük medeniyetlerden biri olan İslam medeniyetinin gözalıcı parlaklığına katkıda bulunan bir hayat tarzının ortaya çıkmasını sağlamıştır.¹⁹
- Müslüman halk ve ülkelerin tarihi, dinî temeli üzerinde maddi ve manevi olanı birleştiren, bazı kere dünyevî kültürlerle yanyana yaşayan fakat çok yakın ilişkiye girerek çoğunlukla onları bünyesine katan kültür biçiminin yegâne örneğidir.²⁰
- İslam, en derin anlamıyla bir din ve devlettir. Onu birbirinden kopuk bölgelere ayırmak tarihî realiteye ters düşecektir. Müslüman ülkelerde ilim ve de dindışı edebiyat veya sanat, Avrupa'da modern hümanizmin çeşitli branşlarda yaptığı gibi dinden ayrı düşünülüyorlardı. Bu sahalar İslamî değerlerin tesiri altındaydı. Çünkü, İslam bir ümmet ve bir dünya devleti olarak algılanıyordu.²¹

¹⁹ Louis Gardet, 141

²⁰ Louis Gardet, 111

²¹ Louis Gardet, 141

- İslam itikadı kendisini evrensel bir din olarak sunmaktadır.²² Hidayete eren Arapları evrensel bir dünya görüşünün ve dolayısıyla zaman geçtikçe evrensel bir devletin merkezi yapan İslam idi.²³
- İslam, tarihî olarak halen mevcut olan Arap kültürüne kendi formunu vermiştir.²⁴

Arapça,

- Hem dinî hem de dindışı bir bütün olarak ele alındığında Bağdat'tan Kurtuba'ya kadar klasikçağ İslam kültürünün kendini ifadede tercih ettiği lisan olmuştur.²⁵
- Fakat, aynı çağın otantik Farsça kültürü de gözardı edilmemelidir. IX.-X./XV.-XVI.yy.a gelinceye kadar Müslüman olmuş Türk beldelerinde Arapça'nın dinî sahada, Farsça'nınsa edebî sahada yaygın biçimde kullanılmış olduğu görülmektedir. Ancak, Farsça'nın konuşulduğu toprakların hüviyeti daima Fars kültürüyle özdeş sayılmamalıdır. Dönemlere ve yazarlara göre tercih edilen lisan, tek bir emîrlikte bile bazen Arapça bazen de Farsça olabiliyordu. IV.-V./X.-XI.yy.larda uzak mesafelerdeki Buhara'da doğmuş olan İbn Sînâ bütün büyük eserlerini Arapça kaleme aldı. Fakat Emîr Alâüddevle'nin isteği üzerine kaleme aldığı *Dânişnâme* adlı eserini Farsça yazmayı tercih etti.²⁶
- Samimi müminler için her Araplaşma olgusu doğrudan bir dinî anlama sahiptir.²⁷

Kur'an – Araplaşma ve İslam Düşüncesi,

- Emeviler'in parlak seferleri döneminde Kuran, Araplaşmanın yalnızca herhangi bir âmili değil, temel bir faktörüdü de.²⁸

²² Louis Gardet, 115

²³ Von Grunebaum, 19

²⁴ Louis Gardet, 114

²⁵ Louis Gardet, 142

²⁶ Louis Gardet, 142

²⁷ Louis Gardet, 113

- Arap kültürünün başlıca taşıyıcısı Kuran idi.²⁹
- Uzun vadedeki etkilenmeler her ne olursa olsun, tüm İslam düşüncesi öncelikle Kuran metnini okuyup anlama gayesinden kaynaklandı.³⁰
- VII.-XI. + XIII. Yüzyıllar boyunca, yabancı ilimleri bünyesine katan Arap-İslam kültürünce oluşturulmuş bir atmosfer söz konusuydu.³¹
- Kuran'ın vazettiği şeyleri, XI.yy.da Gazâlî ve XIV.yy.da İbn Teymiye gibi mütefekkirler 4 bölüme ayırdılar. Bunlardan ikisi zaman ve mekânın değişmesiyle değişmeyen iman esasları (akâid) ile ibadet hükümleri (ibâdât) idi. Üçüncü olarak, uygulanan şartlara göre değişebilen insan davranışlarıyla ilgili manevî öğretisi ve kurallar (ahlâk) ve son olarak da bir ölçüde zaman ve mekâna bağlı olan sosyal ilişkiler (muâmelât) zikredilir.³²
- İslam Kültürü, doğrudan Allah cc. Tarafından inzâl edildiğine inanılan bir metin tarafından yönlendirilmiş bir kültür meselesidir. Cevaz verildiği halde Kuran metninin yüzyıllarca herhangi bir tercümesi de yapılmamıştır.³³
- En dindışı eserler bile Kuran'ın yankılarını taşıyordu.³⁴

Temel Dinî İlimler (tefsir, hadis, fıkıh),

- III./IX.yy.da gelişti. IV./X.yy.da büyük kelimeler okulları ortaya çıktı. Bu iki yüzyıl, aynı zamanda felsefî ve ilmî hür araştırmaların da altın çağıydı. Bunda, başta İsmailî kolları olmak üzere Şîlik yararlı bir katalizör rolü oynadı.³⁵

²⁸ Louis Gardet, 114

²⁹ Louis Gardet, 115

³⁰ Louis Gardet, 116

³¹ Louis Gardet, 112, 114

³² Louis Gardet, 116-117

³³ Louis Gardet, 117

³⁴ Louis Gardet, 120

³⁵ Louis Gardet, 142

- IX./XV.yy.dan itibaren dinî ilimler nadiren gelişme kaydetti.³⁶

 İslam tarihinde gelişen Felsefe,

- tam anlamıyla İslam felsefesi değildir. O daha ziyade taşıdığı islamî tesir ile birlikte Arapça ve Farsça'da ifadesini bulmuş Helenistik felsefeydi.³⁷

 Dâru'l-İslam,

- temelde islamî ilham bulunmak üzere Arapça'nın hakimiyeti, sanatlara ve edebiyata özel himaye ve son olarak klasikçağ kültürünün kendine özgü karakterini-tesirini ve İndus'tan Atlantik kıyılarına kadar uzanan karmaşık vahdetini borçlu olduğu yabancı ilimlerin iyi karşılanması gibi unsurların bir terkibi görünümündeydi.³⁸

³⁶ Louis Gardet, 143

³⁷ Louis Gardet, 142

³⁸ Louis Gardet, 143

E. İslam Sanatı: Kavramsal Özet

İslam Sanatı,

- o bir tarafta mimari ile cami ve medreselerin tezyin edilişi, diğer tarafta Kuran'ın sade ve çok güzel şekilde tilâveti şeklinde iki kısmı kapsamaktadır.³⁹

İslam mimarisinde çeşitli etkilenmeler sonucu farklı tarzlar mevcuttur.

- o Medine Mescidi'nin basitliğine karşın,
- o Emevi dönemi yapılarında Bizans etkileri (Şam'daki Büyük Emevi Camii ve Kudüs'teki Kubbetüssahra),
- o Abbasi dönemi yapılarında İran etkileri (Bağdat'taki kaybolan yapılar ve Kahire'deki Tolunoğlu Camii) hakim olmuşken,
- o Fâtımî mimarisinde hem Emevî hem İran ve hem de Tolunoğlu etkilerini birarada görmek mümkündür (Büyük el-Ezher Camii ve Külliyesi).
- o Geniş etkileşimle oluşan diğer iki mimari örneği de Selçuklu
- o ve Memluk sanatı yapılarıdır.⁴⁰
- o Mağrib-i Aksâ'da (Uç-Batı) yani Mağrib ve Endülüs'te ise, Doğu-İspanyol-Mağribî tarzının ağırbaşlı âhengi boyverdi. Her yanı saran süslemeleriyle bu sanat, İslam sanatının en güzel örneklerinden biridir ve ilhamını aldığı ruhun en karakteristik örneğidir. Müslüman ve Hıristiyan mimarlar-sanatkârlar bu sanatı oluşturmak için birlikte çalıştılar. Mağribî, Bizans ve Avrupa etkileri Doğu geleneklerine karışarak neredeyse eşsiz şaheserler meydana getirdi >
 - Kurtuba (Cordoba) Ulucamii (II.-III./VIII.-IX.yy.),
 - Tlemsen Camii (VI./XII.yy.),
 - Merâkeş'te Kütübiye Camii (VI./XII.yy.),
 - İsbiliye'de (Sevilla) Giralda Camii (VI./XII.yy.),
 - Fas (Fez) Medreseleri.⁴¹

³⁹ Louis Gardet, 120

⁴⁰ Louis Gardet, 120-121

⁴¹ Louis Gardet, 121

Camilerin Süslenmesi,

- İslam dininin 1 olan Allah'a gereği gibi ibadet edebilmek ve en küçük bir put temsiline meydan vermemek için insan ve hayvan şekillerini resmeden tabloları ve daha hassa şekilde heykeli haram kıldığı gerçeği dikkate alınarak yapılmıştır. Bu yüzden, dekoratif sanatlar zaferini çiçek motiflerini çarpıcı ve karmaşık geometrik çizgiler içinde eriterek kazandı ve bu çizgiler Arap harflerinin hârikulâde hattıyla desteklendi.
- Bu sanatta, hemen herşeyde olduğu gibi, Mağrib ve Endülüs daha kesin ve net kurallar gözettiler. Belki de rölyef manzumesinde böyle bir mükemmelliğe ulaşmasının nedeni buydu.⁴²
- Bu mimari ve dekoratif sanat, cami ve diğer dini yapılardan dinî olmayan yapılara kadar yayıldı.⁴³
- Dindışı yapılarda herşeye rağmen temsil ve heykel kullanımı olmuştur. Örnek, Meşetta'daki Emevi sarayındaki hayvan tasvirli duvar tezyinatı ve
- Gırnata'daki (Granada) Elhamrâ Sarayı'nın Aslanlı Avlu'su. Bir bütün olarak Elhamrâ, ibadet mahalleriyle olduğu gibi yönetici saraylarıyla da İslam dünya görüşünün etkili bir şahidi olarak durmaktadır.⁴⁴

Minyatür,

- camilerde süsleme sanatı olarak kullanılmadığı ve üç boyutlu olarak çizilmediği sürece Doğu'da da kabul gördü.⁴⁵

El Sanatları,

- Halı Dokumacılığı, Pahalı İpek ve Brokar Süslemeciliği gibileri, her ne kadar tavizsiz fakihlerce

⁴² Louis Gardet, 121

⁴³ Louis Gardet, 121

⁴⁴ Louis Gardet, 122

⁴⁵ Louis Gardet, 122

yasaklanmışsa da, zevk ve lükse düşkünlüğün ağır bastığı bir hayat tarzıyla birlikte varlığını sürdürdü.⁴⁶

✍️ ✨ Mûsikî (Mağrib'te mûsikâ),

- Bağdat'ta Abbasi saraylarında yetişen müzik ustası Ziryab'ın Endülüs'e geçmesi ve orada Endülüs Emevî hükümdarlarınca büyük bir teveccühle kabul görmesi sayesinde Doğu ile Batı'nın karşılaşması meydana gelmiş ve sonuçta özgün Endülüs Müziği doğmuştur.⁴⁷

Eser >

- ❖ Osman Turan, *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti*, Boğaziçi, 4. basım, İstanbul 1993, s. 11-14, 307-500
- ❖ G. Fehervari (London Univ., Afrika Araştırmaları ve Şarkiyât Okulu), "Sanat ve Mimari", *İslam Tarihi Kültür ve Medeniyeti*, çev. İrfan Pamuk-Enver Pamuk, Kitabevi, İstanbul 1997, IV, 245-313 (68 sh).
- ❖ Oktay Aslanapa, *Türk ve İslam Sanatı*, İnkılap ve Aka, İstanbul 1982

F. İslam Bilimi ve Felsefesi

- G. Anawati (Kahire Doğu Araştırmaları Dominican Enstitüsü), "Bilim", *İslam Tarihi Kültür ve Medeniyeti*, çev. Turan Koç, Kitabevi, İstanbul 1997, IV, 317-352, 35 sh.
- "Felsefe" maddesi, *DİA*, XII, 311.
- *İslam'da Bilgi ve Felsefe / Kindî'den İkbâl'e İslam Düşünürleri*, haz. Mustafa Armağan, Şûle, İstanbul 1999, s. 19-54 (C.A.Kadir, "İslâmî Bilgi Teorisi" ile, Fazlur Rahman, "İslam Felsefesi").

⁴⁶ Louis Gardet, 122

⁴⁷ Louis Gardet, 122-123

G. Türk - İslam Kültür ve Sanatının Batı'ya Tesirleri

- W. Montgomery Watt, "İslam Medeniyetinin Avrupa'ya Tesiri", çev. Hulusi Yavuz, *Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi*, haz. Heyet, Çağ (Esra), III, Konya 1994. İçeriği >
 - ❖ İslam'ın Avrupa'ya girişi
 - ❖ Ticaret ve teknoloji
 - ❖ Müslümanların ilim ve felsefedeki başarıları
 - ❖ Avrupa'da ilim ve felsefe alanlarında kıpırdanış
 - ❖ İslamiyet sayesinde Avrupa'nın kendine gelişi
- Bekir Karlığa, *İslam Düşüncesinin Batı Düşüncesine Etkileri*, Litera, İstanbul 2004

H. Tarihi Coğrafya Kavramları

- "Doğu doğu'dur, batı da batı, ikisi hiçbir zaman bir araya gelemez". Rudyard Kipling
- Doğu ya da Maşrik >
- Batı ya da Mağrip >
- Ortadoğu ya da "Ortadünya" > *Ana Britannica*, XVII, 199-200
- Güneybatı Asya ile Kuzey Afrika'yı kapsar. Bize göre, gerçek tanımlaması "Ortadünya" olmalıdır. Çünkü, her ne kadar dünya yuvarlaksın da kültür-medeniyet tarihi incelemelerinde esas olmak üzere bir merkezinin olması gerekir ki, o merkezden dış çembere doğru açılımla coğrafi tanımlamalar veya konumlandırmalar yapılabilsin.
- Neden Ortadünya? Bugün Ortadoğu denen, bizimse Ortadünya diye adlandırdığımız bölge gerçekten de dünyanın ortası ya da merkezidir. Çünkü, tarih araştırmaları göstermektedir ki dünya tarihi boyunca bütün kadim dinler ve medeniyetler bu bölgede ortaya çıkmıştır. Üç büyük semavi din Yahudilik, Hıristiyanlık ve Müslümanlık bu bölgede doğmuşlardır.

- Diğer yandan, medeniyetin gelişim tarihinde temel teşkil eden yazının bulunması, aletlerin icadı, tarımın başlaması ve paranın icadı gibi gelişmeler hep bu bölgede yaşamış olan Sümerler, Akadlar, Fenikeliler, vb. halklar tarafından keşfedilmişlerdir. Daha sonra da oradan bilinen bütün dünya bölgelerine geçmiştir.
- Asya > “Asya” maddesi, *DİA*, III, 506 + “Asya” maddesi, *Ana Britannica*, II, 479-516
- Afrika > “Afrika” maddesi, *DİA*, I, 413
- Akdeniz > “Akdeniz” maddesi, *DİA*, II, 229 + “Akdeniz” maddesi, *Ana Britannica*, I, 272-278
- Karadeniz > “Karadeniz” maddesi, *DİA*, VI, 230 + “Karadeniz” maddesi, *Ana Britannica*, XII, 579-582
- Marmara > *Ana Britannica*, XV, 365-369
- Orta Asya > *Ana Britannica*, XVII, 191-193
- Avrupa > “Avrupa” maddesi, *DİA*, + “Avrupa” maddeleri, *Ana Britannica*, III, 15-80
- Amerika > “Amerika” maddesi, *DİA*, III, 30
- Avustralya > “Avustralya” maddesi, *DİA*, IV, 167
- Kuzey > “Kuzey Kutbu” maddesi, *Ana Britannica*, XIV, 144-153 + “Kuzey Denizi” maddesi, *Ana Britannica*, XIV, 139-142
- Güney > Avrupa haritalarında Ekvator’un altındaki yarımküreye verilen adıdır.
- Avrasya > Avrupa + Asya kıtalarının birleştiği alanda gösterilen bölgenin adıdır.
- Avraska > Asya + Avrupa + Afrika + Amerika kıtalarında yerleşik kültürlerin toplamını ifade eden bir dünya tarihi kavramıdır. Kavram, Ortadünya kavramı gibi bize özgüdür.

I. Diğer Kavramlar

- ❖ Millet, Milliyetçilik ve Irkçılık
- ❖ Din, İslam, Ümmet, Ümmetçilik, Dindar, Dincilik ve İslamcılık
- ❖ Sosyalizm, Marksizm ve Komünizm
- ❖ Materyalizm, Kapitalizm ve Sömürgecilik
- ❖ Evrenselcilik ve Küreselleşme

J. Daha Fazla Bilgi İçin “Özel Seviye” Bibliyografyası

“kitaplar da dost gibi az fakat iyi seçilmiş olmalıdır” (Joineriana)

1. Hilmi Ziya Ülken, *Bilgi ve Değer*, Ülken, İstanbul 2004
2. Raymond Williams, *Kültür*, İmge Kitabevi, Ankara 2004
3. Doğan Özlem, *Kültür Bilimleri ve Kültür Felsefesi*, İnkılap, İstanbul 2000. İçerik >
 - Kültür Bilimleri > Bilgi ve Bilimde Olguculuk-Tarihselcilik Tartışması, ‘Tin Bilimlerine Giriş’in Yüzüncü Yılı ve Dilthey, Ek-1: Tin Bilimlerine Giriş (W. Dilthey), Tarihselci Bilim Felsefesi Açısından Bilim
 - Kültür Felsefesi > Kültür Felsefesi, Cassirer’de İnsan ve Kültür, Doğalcı ve İnsancı Yaklaşımlar Altında Kültür Kavramı, Ek-2: Kültür Felsefesinde Doğalcı ve İnsancı Temellendirme (E. Cassirer), Bibliyografya.
4. Kültür ve Turizm Bakanlığı Web Sitesi > www.kultur.gov.tr
5. *Kültürlerarası Diyalog*, İ.Büyükşehir Belediyesi, İstanbul 2004
6. Aydın Uğur, *Kültür Kıtası Atlası*, YKKS, İstanbul 2004
7. Yakup Çelik, *Sanat ve Edebiyatta Temel Kavramlar*, Nehir, İstanbul 2003
8. İlknur Akiner, *Satılık Kültürler*, Karakutu, İstanbul 2005
9. Haşim Karpuz, *Arkeoloji, Sanat Tarihi ve El Sanatlarında Bilimsel Araştırma Teknikleri*, Selçuk Ün., Konya 2001
10. Nermi Uygur, *Kültür Kuramı*, YKKS, İstanbul 2003
11. Selçuk Mülayim, *Yüzyılın Kültür ve Sanat Kronolojisi*, Kaknüs, İstanbul 2004
12. Ord.Ekrem Akurgal, *Türkiye’nin Kültür Sorunları*, Bilge Yayınevi, İstanbul 2004
13. Ömer Adıgüzel, *Kültür Pedagojisi*, Naturel Kitap, Ankara 2004
14. Larry Shiner, *Sanatın İcadı*, Ayrıntı, İstanbul 2004

15. M. Esad Coşan, *Türk Dili ve Kültürü (Kültürel Çalışmanın Prensipleri)*, Seha, İstanbul 1992
16. William Connolly, *Kimlik ve Farklılık*, Ayrıntı, İstanbul 2004
17. Anthony D. Smith, *Milli Kimlik*, İletişim, İstanbul 2004
18. Rana A. Aslanoğlu, *Kent, Kimlik ve Küreselleşme*, Ezgi Kitabevi, Bursa 2004
19. İbrahim Kafesoğlu, *Türk Millî Kültürü*, Boğaziçi, 14. basım, İstanbul 1996. Eserin ilgili kısmının içeriği:
 - Kültür ve Medeniyet Farkı
 - Medeniyetlerin Menşei Hakkında Nazariyeler
 - Medeniyetin Doğuş Sebepleri
 - Göçebelik Meselesi
 - Viyana Diffusioncuları ("Kültür Çevreleri") Teorisi
20. A. Şafak Bal, *Çokkültürlülük ve Sosyal Adalet*, Çizgi Kitabevi, Konya 2004
21. Abdullah Çağrı Ergün, *Kültür İstilasası*, Kültür, İstanbul 2003
22. Ahmed Cevad, *Yabancılar Göre Eski Türkler*, Yağmur, İstanbul 2004
23. Ahmed Muhiddin, *Modern Türklükte Kültür Hareketi*, çev. Suat Mertoğlu, Küre, İstanbul 2004
24. Ahmet Çiğdem, *Bir İmkan Olarak Modernite*, İletişim, İstanbul 2004
25. Ahmet Kabaklı, *Alperen*, Türk Edebiyatı Vakfı, İstanbul 2004
26. Ahmet Kabaklı, *Çağlara Hükmedenler*, Türk Edebiyatı Vakfı, İstanbul 2003
27. Ahmet Kabaklı, *Kültür Emperyalizmi*, Türk Edebiyatı Vakfı, İstanbul 2003
28. Ahmet Kabaklı, *Müslüman Türkiye*, Türk Edebiyatı Vakfı, İstanbul 2003
29. Ahmet Kabaklı, *Temellerin Duruşması*, I-II, Türk Edebiyatı Vakfı, İstanbul 2003
30. Ahmet Kabaklı, *Türkiye'yi Yoğuranlar*, Türk Edebiyatı Vakfı, İstanbul 2004

31. Ahmet Selim, *Sevgiyle Yaşamak*, Zaman Kitap, İstanbul 2004
32. Ahmet Taşgetiren, *Bir Gönül İnsanı*, Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı, İstanbul 2004
33. Ahmet Varol, *Emperyalizmin Oyunları*, Seha, İstanbul 2004
34. Alain Touraine, *Modernliğin Eleştirisi*, YKKS, İstanbul 2003
35. Ali Bulaç, *Çağdaş Kavramlar ve Düzenler*, İz, İstanbul 2004
36. Ali Bulaç, *Din, Devlet ve Demokrasi*, Zaman Kitap, İstanbul 2004
37. Ali Bulaç, *Kutsala, Tarihe ve Hayata Dönüş*, İz, İstanbul 2004
38. Ali Bulaç, *Tarih Toplum ve Gelenek*, İz, İstanbul 2004
39. Ali Köse, *Sekülerizm Sorgulanıyor*, Ufuk Kitabevi, İstanbul 2003
40. Ali yaşar Sarıbay, *Siyaset, Demokrasi ve Kimlik*, Asa Kitabevi, Bursa 2004
41. Amy Singer, *Osmanlı'da Hayırseverlik*, Tarih Vakfı Yurt, İstanbul 2004
42. *Anadolu Kültür Mozayığı (İnceleme) Hikayeleri*, Gündoğan, İstanbul 2003
43. Anthony D. King, *Kültür, Küreselleşme ve Dünya Sistemi*, Bilim ve Sanat Kitabevi, Ankara 2004
44. Anthony D. Smith, *Küreselleşme Çağında Milliyetçilik*, Alfa BY, İstanbul 2004
45. Anthony Giddens, *Tarihsel Materyalizmin Çağdaş Eleştirisi*, Ezgi Kitabevi, Bursa 2004
46. Anthony Grafton, *Yeni Dünyalar Eski Metinler*, çev. Füsün Avcı, Kitap Yayınevi, İstanbul 2004
47. *Arkın Kültür Ansiklopedisi*, I-VIII, Arkın Kitabevi, İstanbul 2004
48. Arnold Toynbee, *Savaş ve Uygarlık*, Ürün Yayınları, Ankara 2004
49. Asker Kartari, *Farklılıklarla Yaşamak*, Ürün Yayınları, Ankara 2004
50. Attila İlhan, *Ulusal Kültür Savaşı*, Bilgi Yayınevi, İstanbul 2004

51. Aydın Çetiner, *21. Yüzyılda Savaş Stratejileri*, Selis, İstanbul 2004
52. Aydın Şimşek, *Siyasal-Tarihsel Sürecinde Sanat ve İktidar*, Ümit Yayıncılık, Ankara 2004
53. Ayşegül Yaraman, *Toplumsal Değişme ve Kişilik Özellikleri*, Bağlam, İstanbul 2004
54. Ayten Alkaşı, *Halk Kültürüyle Söyleşi*, Derin, İstanbul 2004
55. Aziz Lahbabi, *Kapalıdan Açığa Milli Kültürler ve İnsani Medeniyet*, çev. Burhaneddin Yediyıldız, Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara 2004
56. B. Dilmaç, *İnsanca Değerler Eğitimi*, Nobel YD., Ankara 2004
57. M. İskender Pala, *Müstesna Güzeller*, L&M, İstanbul 1995-20002
58. Bernard Lewis, *Çatışan Kültürler*, Tarih Vakfı Yurt, İstanbul 2004
59. Bertrand Braeilles, *İstanbul'da Frenk ve Levanten Mahalleleri*, Gün, İstanbul 2004
60. Bilge Erengül, *Kültür Sihirbazları*, Evrim, İstanbul 2004
61. Bozkurt Güvenç, *Türk Kimliği*, Remzi, İstanbul 2003
62. Bülent Aras, *Ortadoğu ve Türkiye*, Q-Matris, İstanbul 2004
63. C. Çelik, *Şehirleşme ve Din*, Çizgi Kitabevi, Konya 2004
64. C.H. Gray, *Postmodern Savaş / Yeni Çatışma Politikası*, Alfa BY, İstanbul 2004
65. Celalettin Vatandaş, *Vahiyden Kültüre*, Pınar, İstanbul 2004
66. Celalettin Vatandaş, *Ulusal Kimlik*, Açılım Kitap, İstanbul 2004
67. Cemal A. Kalyoncu, *Paranın Efendileri*, Zaman Kitap, İstanbul 2004
68. Cengiz Özakıncı, *Dünden Bugüne Türklerde Dil ve Din*, Otopsi, İstanbul 2004
69. Charles Lindhom, *İslam Topluluklarında Gelenek ve Değişim*, Elips Kitap, Ankara 2004
70. Claude Levi-Straus, *İrk Tarih ve Kültür*, Metis, İstanbul 2004

71. Conrad Lodziak, *Kapitalizm ve Kùltür*, çev. Berna Kurt, Çitlembik, İstanbul 2004
72. Conrad Philip Kottak, *Antropoloji: İnsan Çeşitliliğine Bir Bakış*, Ütopya, Ankara 2004
73. Çetin Altan, *Aşk Sanat ve Servet*, İnkılâp, İstanbul 2004
74. *Çocuk ve Sanat*, Okuyan Us, İstanbul 2004
75. D. Mehmet Doğan, *Dil Kùltür Yabancılaşma*, İz, İstanbul 2004
76. D. Mehmet Doğan, *Kùltürel Savaş ve Savaş Kùltürü*, İz, İstanbul 2005
77. D. Mehmet Doğan, *Tarih ve Toplum*, İz, İstanbul 2004
78. Daniel Goffman, *Osmanlı Dünyası ve Avrupa 1300-1700*, çev. Ülkün tansel, Kitap Yayınevi, İstanbul 2004
79. David Chaney, *Yaşam Tarzları*, Dost Kitabevi, Ankara 2004
80. David Rowe, *Popüler Kùltürler*, Ayrıntı, İstanbul 2004
81. Deniz Kandiyoti, *Kùltür Fragmanları*, Metis, İstanbul 2004
82. Derman Bayladı, *Uygarlıkların Kavşağı Anadolu*, Say, İstanbul 2004
83. A. Osman Öztürk, *Batı Edebiyatında Sevgi ve Hoşgörü*, Gündoğan, İstanbul 2003
84. Çağlar Tunçay, *Uygarlığın Seyir Defteri*, Arkadaş, Ankara 2004
85. Halil Çiçek, *Farklı Kùltürlerin Birlikte Yaşama Formülü (İslam'a Göre)*, Nesil, İstanbul 1998
86. İlhan Kutluer, *Erdemli Toplum ve Düşmanları*, İz, İstanbul 2004
87. İsmail Öztürk, *Geleneksel Türk El Sanatlarına Giriş*, Ürün Yayınları, Ankara 2004
88. Mehmet Zeki Kuşoğlu, *Düünkü Sanatımız Kùltürümüz*, Ötüken, İstanbul 2004
89. Polat Has, *İslamiyet ve Hıristiyanlıkta İlim Anlayışı*, Nil, İstanbul 2004
90. Talat Sakallı, *İslam'da Hoşgörü ve Kolaylık*, Nil, İstanbul 2004

91. Doğan Kuban, *Çağlar Boyunca Türkiye Sanatının Anahatları*, YKKS, İstanbul 2004
92. Doğan Kuban, *Türk İslam Sanatı Üzerine Denemeler*, Arkeoloji ve Sanat, İstanbul 2004
93. Doğan Özlem, *Bilim, Tarih ve Yorum*, İnkılâp, İstanbul 2003
94. Doğan Özlem, *Kavramlar ve Tarihleri*, İnkılâp, İstanbul 2003
95. Azmi Özcan, *Panislamizm*, Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara 1996
96. Gamze Güngörmüş Kona, *Orta Doğu-Orta Asya ve Kesişen Yollar*, IQ Kültür Sanat, İstanbul 2004
97. Hasan Ali Kasır, *Kültür Bilinci*, Denge, 1997
98. Kamil Kaya, *Türk Toplumunun Yaşam Tarzı*, Ezgi Kitabevi, Bursa 2004
99. *Galatasaraylı Monsenyör Vatikan'ın Türkiye Dinsel Temsilcisi Pierre Dubois'nın Anı ve Görüşleri*, çev. Niyazi Öktem, Uygurluk Yayınları, İstanbul 1989
100. Roger Garaudy, *İnsanlığın Medeniyet Destanı*, çev. Cemal Aydın, Pinar, İstanbul 1995
101. Necdet Yılmaz, *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf*, OSAV, İstanbul 2004
102. Sadık Özen, *Bireysel ve Toplumsal Yozlaşma*, Ozan, İstanbul 2004
103. Yıldız Akpolat, *Neden Batı'ya Koşuyoruz, Neden Batı'dan Kaçıyoruz?*, Q-Matris, İstanbul 2004
104. Dursun Gürlek, *Ayaklı Kütüphaneler*, Kök, İstanbul 2004
105. *Müslüman İlim Öncüleri*, Işık Yayınları, İstanbul 2005
106. E. Evans Pritchard, *Sosyal Antropoloji*, çev. Fuat Aydın, Birey, İstanbul 2004
107. E. H. Gombrich, *Sanatın Öyküsü*, Remzi, İstanbul 1999
108. E. Özdalga, *Sivil Toplum, Demokrasi ve İslam Dünyası*, Tarih Vakfı Yurt, İstanbul 2004
109. Edward W. Said, *Kültür ve Emperyalizm*, Hil Yayınları, İstanbul 2004

110. Emine Yamanlar, *Uygarlık Tarihi*, Gündüz Eğitim, 2000
111. Erdoğan Aslıyüce, *Türkistan'dan Anadolu'ya Alpler ve Erenler*, Yesevi Yayıncılık, İstanbul 2004
112. Ergun Candan, *Türklerin Kültür Kökenleri*, Sınır Ötesi, İstanbul 2004
113. Ernie Bradford, *Akdeniz*, TİB, İstanbul 2004
114. Ernst Fischer, *Sanatın Gerekliği*, Payel, İstanbul 2004
115. Erol Bilbilik, *Amerikan Kuşatması*, Otopsi, İstanbul 2004
116. Ersin Gürdoğan, *Kültür ve Sanayileşme*, İz, İstanbul 2004
117. Etienne Copeaux, *Türk Tarih Tezinden Türk-İslam Sentezine*, Tarih Vakfı Yurt, İstanbul 2004
118. Eugenia Popescu-Judet, *Türk Müsiki Kültürünün Anlamları*, çev. Bülent Aksoy, Pan, İstanbul 2004
119. F. Nietzsche, *Tarih'in Yaşam İçin Yarar ve Yararsızlığı Üzerine*, Say, İstanbul 2004
120. Faruk Türkoğlu, *Değişim Kültürü*, Arıtan, İstanbul 2004
121. Fatma K. Barbarosoğlu, *Modernleşme Sürecinde Moda ve Zihniyet*, İz, İstanbul 2003
122. Fehmi Kuru, *Yerli ve Özgün: Nobellik Bir Öykü*, Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı, İstanbul 2004
123. Fernand Braudel, *Uygarlıkların Grameri*, İmge Kitabevi, Ankara 2004
124. Fikret Başkaya, *Sömürgecilik Emperyalizm Küreselleşme*, Özgür Üniversite K, Ankara 2004
125. Filiz Aydoğan, *Medya ve Popüler Kültür*, Mediacat, 2004
126. François Georgeon, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Yaşamak*, İletişim, İstanbul 2004
127. François Laplantine, *Etnopsikiyatri*, çev. Nilüfer Aldemir, Ütopya Yayınevi, Ankara 2004
128. Frank Füredi, *Korku Kültürü*, Ayrıntı, İstanbul 2004
129. Fred Davis, *Moda Kültür ve Kimlik*, YKY, İstanbul 2003

130. Fritz Pappenheim, *Modern İnsanın Yabancılaşması*, çev. Salih Ak, Phoenix, Ankara 2004
131. Fuat Keyman-A. Yaşar Sarıbay, *Küreselleşme, Sivil Toplum ve İslam*, Vadi, Ankara 2004
132. Funda Başaran, *İletişim ve Emperyalizm*, Ütopya Yayınevi, Ankara 2004
133. Georg Simmel, *Modern Kültürde Çatışma*, çev. T.Bora-N.Kalaycı-E.Gen, İletişim, İstanbul 2003
134. *Görsel Sanatlar ve İslam*, Ensar Neşriyat, İstanbul 2004
135. Guy Debord, *Gösteri Toplumu*, Ayrıntı, İstanbul 2004
136. Gürol Sözen, *Bulutların Altındaki Uygarlık Anadolu*, TİB, İstanbul 2004
137. H.B. Kahraman, *Postmodernite ile Modernite Arasında Türkiye*, Alfa BY, İstanbul 2004
138. H.B. Kahraman, *Sanatsal Gerçeklikler, Olgular ve Öteleri*, Alfa BY, İstanbul 2004
139. Hakan Yılmaz Çebi, *21. Yüzyıl Savaşları ve Hedefteki Türkiye*, IQ Kültür Sanat, İstanbul 2004
140. *Halkbilimi Araştırmaları*, Heyet, I-II, E Yayınları, İstanbul 2004
141. Harry Magdoff, *Sömürsüz Emperyalizm*, çev. Çiğdem Çıdamlı, Devim, İstanbul 2005
142. Hasan Hanefi, *İslam Kültüründe İnsan ve Tarih*, Kitabevi, İstanbul 2003
143. Hayati Vasfi Taşyürek, *Dile Gelen Anadolu*, Yağmur, İstanbul 2004
144. Hazret İnyet Han, *Sufizm ve Sanat*, çev. Nur Yener, Okuyan, İstanbul 2004
145. Herald Müller, *Kültürlerin Uzlaşması*, Timaş, İstanbul 2003
146. *Hilal ve Ay Çekişmesi*, Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara 2004
147. Hilmi Yavuz, *Modernleşme Oryantalizm ve İslam*, Büke, İstanbul 2004
148. Hilmi Yavuz, *Osmanlılık Kimlik Kültür*, Boyut, İstanbul 2004

149. Hilmi Yavuz, *Yazın Dil Sanat*, Boyut, İstanbul 2004
150. I.B. Myers-P.B. Myers, *Kişilik*, çev. Hüsnü Ovacık, Kuraldışı, İstanbul 2004
151. İlğaz Zorlu, *Evet Ben Selânikliyim*, Zvi-Geyik, İstanbul 2004
152. Immanuel Wallerstein, *Jeopolitik ve Jeokültür*, İz, İstanbul 2004
153. Ioanna Kuçuradi, *İnsan Değerleri*, Türkiye Felsefe Kurumu, Ankara 2004
154. Ivan Illich, *Tüketim Köleliği*, Pınar, İstanbul 2003
155. İ.R. Farukî-L. Lhamia Farukî, *İslam Kültür Atlası*, İnkılab, İstanbul 2003
156. İbrahim Refik, *Kültürde Dirilmek*, Nil, İstanbul 2004
157. İdris Şah, *Doğu Bilgelerinden Seçmeler*, Say, İstanbul 2004
158. İdris Şah, *Doğu Büyüsü*, Say, İstanbul 2004
159. İhsan Dağı, *Ortadoğu'da İslam ve Siyaset*, Boyut, İstanbul 2004
160. *İslam Gelenek ve Yenileşme*, Sempozyum, İSAM, İstanbul 1996
161. *İslam ve Modernleşme*, II. Kutlu Doğum İlmî Toplantısı, İSAM, İstanbul 1997
162. İsmail Kara, *Din ile Modernleşme Arasında*, Dergah, İstanbul 2004
163. J. Runzo, *Dünya Dinlerinde Hayatın Anlamı*, Say, İstanbul 2004
164. Jan Assmann, *Kültürel Bellek*, Ayrıntı, İstanbul 2004
165. Janet Wolf, *Sanatın Toplumsal Üretimi*, Özne, İstanbul 2004
166. Joe E. Pierce, *Bir Türk Köyünde Yaşam*, Epsilon Yayıncılık, İstanbul 2004
167. John Dewey, *Özgürlük ve Kültür*, Remzi, İstanbul 2003
168. John Freely, *Türkiye Uygarıklar Rehberi*, çev. T. Birkan-G. Koca-A. Biçen, I-V, YKKS, İstanbul 2002
169. John Tomlinson, *Kültürel Emperyalizm*, Ayrıntı, İstanbul 2004

170. John W. Murphy, *Postmodernizm, Sosyal Analiz ve Postmodern Eleştiri*, Ezgi Kitabevi, Bursa 2004
171. Jonathan M. Bloom, *Kağıda İşlenen Uygarlık: Kağıdın tarihi ve İslam Dünyasına Etkisi*, Kitap Yayınevi, İstanbul 2004
172. Kemal Görmez, *Yerel Demokrasi ve Türkiye*, Vadi, Ankara 2004
173. Kemal Sayar, *Kültür ve Ruh Sağlığı*, Metis, İstanbul 2004
174. Ken Baynes, *Toplumda Sanat*, çev. Yusuf Atılğan, YKKS, İstanbul 2003
175. Kudret Emiroğlu, *Gündelik Hayatımızın Tarihi*, Dost Kitabevi, Ankara 2004
176. Kurtuluş Kayalı, *Türk Kültür Dünyasından Portreler*, İletişim, İstanbul 2004
177. *Kültür Yapıları*, haz. Heyet, Y.E.M., İstanbul 2004
178. *Kültürel Gelişmenin Dünya On Yılı ve Türkiye*, E Yayınları, İstanbul 2004
179. *Küreselleşme İslam Dünyası ve Türkiye*, Ensar Neşriyat, İstanbul 2004
180. *Küreselleşme ve Kültür*, Ayrıntı, İstanbul 2004
181. Latife Mardin, *Doğu Doğudur*, Oğlak, İstanbul 2004
182. Laurance Evans, *Türkiye'nin Parçalanması ve ABD Politikası (1914-1924)*, çev. T. Alaya-N. Uğurlu-Ö. Uğurlu, Örgün, İstanbul 2004
183. Leslie Lipson, *Uygarlığın Ahlâkî Bunalımları*, çev. A. Buğdaycı-J. Çam yeşiltaş, TİB, İstanbul 2004
184. M. Çakır Aydın, *Sanatta Eleştirelilik*, Beta, İstanbul 2004
185. M. Ertuğrul Düzdağ, *Yakın Tarihimizde Gizli Çehreler*, Zvi-Geyik, İstanbul 2004
186. M. Fethullah Gülen, *Işığın Görüldüğü Ufuk*, Nil, İstanbul 2000
187. M. Fethullah Gülen, *İnsanın Özündeki Sevgi*, Ufuk Kitabevi, İstanbul 2004
188. M. Kagan, *Estetik ve Sanat Dersleri*, İmge Kitabevi, Ankara 2004

189. Mao Zedung, *Kültür Sanat ve Edebiyat Üzerine*, Berfin, İstanbul 2004
190. Aytunç Altındal, *Kültür Savaşları*, I-II, Birharf, İstanbul 2006
191. Mehmed Şevket Eygi, *Yahudi Türkler Yahut Sabetaycılar*, Zvi-Geyik, İstanbul 2004
192. Mehmet Kaplan, *Büyük Türkiye Rüyası*, Dergâh, İstanbul 1969, 1998
193. Metin İşçi, *Kültür Sömürgeciliği ve Eğitim*, Der Yayınevi, İstanbul 2004
194. Metin Önal Mengüşoğlu, *Vahiy ve Sanat*, Pınar, İstanbul 2004
195. Meyda Yeğenoğlu, *Sömürgeci Fantaziler*, Metis, İstanbul 2004
196. Michael Walzer, *Hoşgörü Üzerine*, Ayrıntı, İstanbul 2004
197. Ahmet Taşgetiren, *Müslüman Kalabilme Davası*, Erkam, İstanbul 2005
198. Mircea Eliade, *Kutsal ve Dindışı*, Yeni Zamanlar, İstanbul 2004
199. *Modernleşme İslam Dünyası ve Türkiye*, Ensar Neşriyat, İstanbul 2004
200. *Modernleşmenin Eşiğinde Osmanlı Kadınları*, ed. Madeline C. Zilfi, çev. Necmiye Alpay, yay. haz. Ayşen Anadol, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt, 2000
201. Morton Abramowitz, *Türkiye'nin Dönüşümü ve Amerikan Politikası*, Liberte, İstanbul 2004
202. Muammer Sun, *Türkiye'nin Kültür Sorunları*, Evrim, İstanbul 2004
203. Muharrem Faiz, *Kültür ve Yabancılaşma*, Galeri Kültür, Kıbrıs 2004
204. Muharrem Sevil, *Türkiye'de Modernleşme ve Modernleştiriciler*, Vadi, Ankara 2004
205. Murat Çelik, *Bilgi ve Hikmet*, Kaknüs, İstanbul 2004

206. Musa Sağlam Yaşar, *Atasözleri, Kaybolan Mirasımız*, Ürün Yayınları, Ankara 2004
207. Mustafa Armağan, *Gelenek ve Modernlik Arasında*, İz, İstanbul 2004
208. Mustafa Öktem, *Kent Çevre ve Globalleşme*, Alfa BY, İstanbul 2004
209. Mustafa Özel, *Medeniyet ve Modernlik*, Kitabevi, İstanbul 2004
210. Mustafa Özodaşık, *Modern İnsanın Yalnızlığı*, Çizgi Kitabevi, Konya 2004
211. N. Altaş, *Çokkültürlülük ve Din Eğitimi*, Nobel YD., Ankara 2004
212. N. Nur Topçuoğlu, *Basında Reklam ve Tüketim Olgusu*, Vadi, Ankara 2004
213. Nail Tan, *Folklor (Halkbilimi)*, Bulak, İstanbul 2004
214. Nazmi Avcı, *Türkiye’de Modernleşme Açısından Din Kültür Siyaseti*, Pınar, İstanbul 2004
215. Neal Ascherson, *Karadeniz*, çev. Kudret Emiroğlu, TİB, İstanbul 2004
216. Necmettin Hacıeminoğlu, *Millet ve Aydınlar*, Türk Edebiyatı Vakfı, İstanbul 2004
217. Nejat Bozkurt, *Sanat ve Estetik Kuramları*, Asa Kitabevi, Bursa 2004
218. Nevval Sevindi, *Kent ve Kültür*, Alfa BY, İstanbul 2004
219. Nevzat Köseoğlu, *Kitap Şuuru*, Ötüken, İstanbul 2003
220. Nevzat Köseoğlu, *Küreselleşme ve Milli Hayat*, Ötüken, İstanbul 2003
221. Nevzat Köseoğlu, *Milli Kültür ve Kimlik*, Ötüken, İstanbul 2004
222. Noam Chomsky, *Korsanlar ve İmparatorlar*, Yeni Zamanlar, İstanbul 2004
223. Noam Chomsky, *Sömürgecilikten Küreselleşmeye*, Ütopya Yayınevi, Ankara 2004

224. Noam Chomsky, *Terörizm Kültürü – ABD Terörü*, Pınar, İstanbul 2004
225. Oğuz Özügül, *Sanatın Psikolojisi*, Pencere, İstanbul 2004
226. Onur Bilge Kula, *Çoğulcu Düşünce ve Karşıt Kültür*, Büke, İstanbul 2004
227. *Ortadoğu'da Modernleşme*, Edisyon, İnsan, İstanbul 2003
228. *Ortak Kültür Sözlüğü*, haz. Heyet, Adam, İstanbul 2003
229. *Oryantalizm, Hegemonya ve Kültürel Fark*, der. Keyman/Mutman/Yeğenoğlu, İletişim, İstanbul 2004
230. Osman Hamdi, *1873 Yılında Türkiye'de Halk Giysileri*, Sabancı Univ., İstanbul 2004
231. Osman Kafadar, *Türkiye'de Kültürel Dönüşümler ve Felsefe Eğitimi*, İz, İstanbul 2004
232. Jeffrey Burton RUSSELL, *Mephistopheles (The Devil in The Modern World)*, çev. Nuri Plümer, Kabcacı, İstanbul 2001
233. *Osmanlı'da Hoşgörü: Birlikte Yaşama Sanatı*, haz. Mustafa Armağan, Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı, İstanbul 2000
234. *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Kadının Tarihi Dönüşümü*, haz. Heyet, Pınar, İstanbul 2003
235. Öcal Oğuz, *Türk Halk Bilimi*, Grafiker, Ankara 2004
236. Ömer Faruk Atabek, *Türk-İslam Süsleme Sanatları*, Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara 2003
237. Ömer Kara, *Günümüz Sanatçılarından Türk-İslam Sanatı Örnekleri*, Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara 2003
238. Paul Harrison, *3. Dünyanın Batılılaştırılması*, Pınar, İstanbul 2004
239. Paul Tillich, *Aşk, Güç ve Adalet*, çev. R. Yazoğlu-B. Koç, Yeni Zamanlar, İstanbul 2004
240. Phyllis Pray Bober, *Sanat, Kültür ve Mutfak*, çev. Ülkün Tansel, Kitap Yayınevi, İstanbul 2004
241. Piehanov, *Sanat ve Toplumsal Hayat*, Sosyal, İstanbul 2004
242. Bedia Akarsu, *Dil-Kültür Bağlantısı*, İnkılâp, İstanbul 2003

243. A. Kerim Kar – V. Kabahasanoğlu, *Özgeçmiş Yazma ve Kendini Tanıtma Sanatı*, Toker, İstanbul 2004
244. Abraham Galante, *Sabetay Sevi ve Sabetaycılarının Gelenekleri*, çev. Erdoğan Ağca, Zvi-Geyik, İstanbul 2004
245. Ahmet Davutoğlu, *Küresel Bunalım*, Küre, İstanbul 2002
246. Ali Akyıldız, *Osmanlı Bürokrasisi ve Modernleşme*, İletişim, İstanbul 2004
247. Birol Emil, *Türk Kültür ve Edebî Şahsiyetleri*, I- Meseleler, II-Şahsiyetler, Akçağ, Ankara 2004
248. Doğan Kuban, *Türk Hayatlı Evi*, Eren, İstanbul 2004
249. *Doğan Kuban'a Armağan*, haz. Zeynep Ahunbay, Eren, İstanbul 2004
250. Ekrem Memiş, *Türk Kültür Tarihi*, Çizgi Kitabevi, Konya 2004
251. Emre Kongar, *Kültür Üzerine*, Remzi, İstanbul 2003
252. Erol Güngör, *Türk Kültürü ve Milliyetçilik*, Ötüken, İstanbul 2004
253. Hayrettin Karaman, *Türkiye'de İslamlaşma ve Önündeki Engeller*, Ensar Neşriyat, İstanbul 2004
254. İ. Lütfi Çakan, *Müslümanca Yaşamak*, Nesil, İstanbul 2004
255. İbrahim Kafesoğlu, *Türk-İslam Sentezi*, Ötüken, İstanbul 2004
256. İliber Ortaylı, *Medeniyetler Çatışması mı*, Bulak, İstanbul 2004
257. M. Esad Coşan, *Gayemiz*, Seha, İstanbul 1993
258. Marshall, G.S. Hodgson, *Dünya Tarihini Yeniden Düşünmek*, çev. Ahmet Kanlıdere-Ahmet Aydoğan, Yöneliş, 1. basım, İstanbul 2001
259. Mehmed Said Hatiboğlu, *Müslüman Kültürü Üzerine*, Kitabiyat, Ankara 2004
260. Mehmet Saray, *Türk Dünyasında Dil ve Kültür Birliği*, Çantay, İstanbul 2004
261. Metin Sözen, *Türklerde Ev Kültürü*, Doğan, İstanbul 2003
262. Mümtaz Turhan, *Kültür Değişmeleri*, Çamlıca, İstanbul 2004
263. Nevzat Tarhan, *Psikolojik Savaş*, Timaş, İstanbul 2004

264. Nihad Sami Banarlı, *Kitaplar ve Portreler*, Kök, İstanbul 2004
265. Nihad Sami Banarlı, *Kültür Köprüsü*, Kök, İstanbul 2004
266. Nihad Sami Banarlı, *İman ve Yaşama Üslubu*, Kök, İstanbul 2004
267. Mustafa Cevat Akşit, *Müslümanın 24 Saati*, Gaye Vakfı, Bursa 2004
268. Nihad Sami Banarlı, *Tarih ve Tasavvuf Sohbetleri*, Kök, İstanbul 2004
269. Nusret Çam, *İslam'da Sanat – Sanatta İslam*, Akçağ, Ankara 2004
270. Orhan Okay, *Sanat ve Edebiyat Yazıları*, Dergah, İstanbul 2004
271. Orhan Türkdoğan, *Değişme, Kültür ve Toplumsal Çözülme*, IQ Kültür Sanat, İstanbul 2004
272. Orhan Türkdoğan, *Milli Kimliğin Yükselişi / Niçin Milliyetleşme*, Alfa BY, İstanbul 2004
273. Orhan Türkdoğan, *Milli Kültür Modernleşme ve İslam*, IQ Kültür Sanat, İstanbul 2004
274. Orhan Türkdoğan, *Osmanlı'dan Günümüze Türk Toplum Yapısı*, Çamlıca, İstanbul 2004
275. Osman Turan, *Tarihî Akışı İçinde Din ve Medeniyet*, Boğaziçi, İstanbul 2004
276. Osman Turan, *Türk Cihan Hakimiyeti Mefkûresi Tarihi*, Boğaziçi, İstanbul 2004
277. Özcan Köknel, *Kimliğini Arayan Gençliğimiz*, Altın Kitaplar, İstanbul 2003
278. Özcan Köknel, *Kişilik*, Altın Kitaplar, İstanbul 2003
279. Ramazan Özey, *Küresel İşgal*, Aktif, İstanbul 2004
280. Raşit Küçük, *Sevgi Medeniyeti*, Rağbet, İstanbul 2004
281. Sabri F. Ülgener, *İktisadi Çözülmenin Ahlak ve Zihniyet Dünyası*, Der Yayınevi, İstanbul 2004
282. Süleyman Hayri Bolay, *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi*, Gündüz Eğitim, Ankara 2004

283. Şerif Mardin, *Siyasal ve Sosyal Bilimler*, der. Mümtaz'er Türköne-Tuncay Önder, İletişim, 5. baskı, İstanbul 1999
284. Tuncer Baykara, *Osmanlılarda Medeniyet Kavramı*, Akademi Kitabevi, İzmir 2004
285. Tuncer Baykara, *Türk Kültürü*, IQ Kültür Sanat, İstanbul 2004
286. Toktamış Ateş, *Hoşgörü ve Uzlaşma*, Ümit Yayıncılık, Ankara 2004
287. Ünsal Oskay, *Müzik ve Yabancılaşma*, Der Yayınevi, İstanbul 2004
288. Yılmaz Özakpınar, *İslam Medeniyeti ve Türk Kültürü*, Ötüken, İstanbul 2004
289. Yılmaz Özakpınar, *Kültür Değişmeleri ve Batılılaşma Meselesi*, Ötüken, İstanbul 2004
290. Yılmaz Özakpınar, *Kültür-Medeniyet Anlayışları ve Bir Medeniyet Teorisi*, Ötüken, İstanbul 2004
291. Yümnü Sezen, *Çağdaşlaşma, Yabancılaşma ve Kimlik*, Rağbet, İstanbul 2004
292. Zeki Velidi Togan, *Varlık ve Kültür Mücadeleleri*, Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara 2004
293. Pulat Tacar, *Kültürel Haklar*, Gündoğan, İstanbul 2003
294. R. Günay, *Türk Ev Geleneği ve Safranbolu Evleri*, Yapı Endüstri Merkezi, İstanbul 2004
295. R. İhsan Eliaçık, "İslam Dünyasının 'Rönesans'ını Batılılar mı Yapacak?", *Bilgi ve Düşünce*, Mart 2003, s. 16-26
296. R.B. Downs, *Dünyayı Değiştiren Kitaplar*, Erol Güngör, Ötüken, İstanbul 2004
297. R.M. Rilke, *Kalem ve Kılıç*, Say, İstanbul 2004
298. Rainer Maria Rilke, *Sanat Üzerine*, İstanbul 2004
299. Ramazan Yelken, *Cemaatin Dönüşümü*, Vadi, Ankara 2004
300. Rana A. Aslanoğlu, *Kent, Kimlik ve Küreselleşme*, Asa Kitabevi, Bursa 2004
301. Rasim Özdenören, *Müslümanca Yaşamak*, İz, İstanbul 2004

302. Recep Koçak, "Rasim Özdenören ile 80 Sonrası Kültürel Değişim Üzerine", *İlim ve Sanat*, S. 26, Ekim 1989 İstanbul, s. 11-13
303. Recep Şükrü Apuhan, *Ahlak ve Karakter Eğitimi*, Timaş, İstanbul 2004
304. Orhan Çeltikçi, *Türk Dünyası Kültür ve Halk İnançları*, IQ KS, İstanbul 2007
305. Richard Klein-Blake Edgar, *Uygarlığın Doğuşu*, Epsilon, İstanbul 2004
306. Roland Robertson, *Küreselleşme Toplum Kuramı ve Küresel Kültür*, Bilim ve Sanat Kitabevi, Ankara 2004
307. Ruth Benedict, *Kültür Kalıpları*, Payel, İstanbul 2004
308. S. Ahmet Arvasî, *Diyalektiğimiz ve Estetiğimiz*, Burak, İstanbul 2004
309. S. Ahmet Arvasî, *Emperyalizmin Oyunları*, Burak, İstanbul 2004
310. S. Eyüpoğlu, *Sanat Üzerine Denemeler*, Cem, İstanbul 2004
311. Sabri Akdeniz, *Kültür Sömürgeciliği*, MÜ.İFAV, İstanbul 2004
312. Sabri Akdeniz, *Sömürgeci Avrupa Topluluğu ile Küreselleşme Hikayesi*, Şa-To, İstanbul 2004
313. Sadi Özdemir, *Medya Emperyalizmi ve Küreselleşme*, Timaş, İstanbul 2003
314. Salih Güvener, *Evlerimizdeki Truva Atı: Televizyon*, Çınar Yayınevi, İstanbul 2004
315. Salim Koca, *Türk Kültürünün Temelleri*, Bulak, İstanbul 2004
316. Sâmîha Ayverdi, *Milli Kültür Meseleleri ve Maarif Davamız*, Kök, İstanbul 2004
317. *Sanat ve Erotizm*, Boyut, İstanbul 2004 (6 kitap + 14 VCD)
318. Selami Sargut, *Kültürler Arası Farklılaşma ve Yönetim*, İmge Kitabevi, Ankara 2004
319. Serkan Özkaya, *Sanatta Deha ve Yaratıcılık*, Pan, İstanbul 2004

320. Sezer Tansuğ, *Karşıtı Aramak (Sanat tarihi Yazıları)*, Arkeoloji ve Sanat, İstanbul 2004
321. Sibel Bozdoğan, *Türkiye’de Modernleşme ve Ulusal Kimlik*, Tarih Vakfı Yurt, İstanbul 2004
322. Sigmund Freud, *Sanat ve Edebiyat*, Payel, İstanbul 2004
323. Sigmund Freud, *Uygarlık, Toplum ve Din*, çev. Emre Kapkın, Payel, İstanbul 2004
324. Steven Connor, *PostModernist Kültür*, çev. Doğan Şahiner, YKKS, İstanbul 2003
325. Stjepan G. Mestrovic, *Uygar Barbarlık*, Açılım Kitap, İstanbul 2004
326. Suraiya Faroqhi, *Osmanlı Kültürü ve Gündelik Yaşam*, Tarih Vakfı Yurt, İstanbul 2004
327. Susan Sontag, *Sanatçı: Örnek Bir Çilekeş*, Metis, İstanbul 2004
328. Şahin Yenişehirlioğlu, *Felsefe ve Sanat*, Ümit Yayıncılık, Ankara 2004
329. T. Eegleton-F. Jameson-E.W. Said, *Milliyetçilik, Sömürgecilik ve Yazın*, Kabalcı, İstanbul 2004
330. Taha Akyol, *Asya’daki Türkiye*, Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı, İstanbul 2004
331. Çağatay Uluçay, *Harem*, I-II, TTK, Ankara 1992
332. Taner Timur, *Osmanlı Toplumsal Düzeni*, İmge Kitabevi, Ankara 2004
333. Teoman Duralı, “Etkileşim-İletişim-Bildirişim”, *İlim ve Sanat*, S. 26, Ekim 1989 İstanbul, s. 35-40
334. Tevfik el-Hakim, *Sanat Üzerine*, çev. A. Murat Özel, Kaknüs, İstanbul 2004
335. Thomas Hylland Eriksen, *Kültür Terörizmi: Kültürel Arınma Düşüncesi Üstüne Bir Deneme*, çev. A. Önder Otçu, Avesta, İstanbul 2004
336. Thoreau, *Doğal Yaşam ve Başkaldırı*, Kaknüs, İstanbul 2003

337. Trandafir G. Djuvara, *Türkiye'nin Paylaşılması İçin 100 Proje*, Gündoğan, İstanbul 2004
338. Turgut Akpınar, *Türk Kültür Tarihinden Esintiler*, Kitabevi, İstanbul 2004
339. Turhan Yörükan, *Üniversitede İlim ve Ahlak*, Vadi, Ankara 2004
340. *Türk ve Dünya Atasözleri*, Yörünge Yayıncılık, İstanbul 2004
341. *Türkiye Kültür Envanteri Kılavuzu*, TÜBA, Ankara 2004
342. Uriel Heyd, *Türk Hukuk ve Kültür Tarihi Üzerine*, Ankara Okulu, Ankara 2003
343. Vedat Günyol, *Sanat ve Edebiyat Dergileri*, Belge, İstanbul 2004
344. Vedat Sağlam, *Eğitim ve Kültür*, Nesil, İstanbul 2004
345. Walter J. Ong, *Sözlü ve Yazılı Kültür*, Metis, İstanbul 2004
346. Wayne Ellwood, *Küreselleşmeyi Anlama Kılavuzu*, Metis, İstanbul 2004
347. Whitall N. Perry, *Geleneksel Düşünce Hazinesi*, Gelenek, İstanbul 2004
348. Wilhelm Oltmans, *Küresel Terörist (Tarihteki Amerikan Müdahaleleri)*, Yeni Hayat Kütüphanesi, İstanbul 2004
349. Will Kymlicka, *Çokkültürlü Yurttaşlık*, Ayrıntı, İstanbul 2004
350. Willem van Schendel, *Orta Asya ve İslam Dünyasında Kimlik Politikaları*, çev. Selda Somuncuoğlu, İletişim, İstanbul 2004
351. William A. Haviland, *Kültürel Antropoloji*, çev. Hüsamettin İnan, Kaknüs, İstanbul 2003
352. Willis Harman, *Küresel Zihniyet Değişimi*, İz, İstanbul 2004
353. *XV. ve XVI. Yüzyılları Türk Asrı Yapan Değerler*, Ensar Neşriyat, İstanbul 2004
354. Yılmaz Öner, *Bilimde ve Sanatta Diyalektik*, Belge, İstanbul 2004
355. Yılmaz Öztuna, *Türk Tarihinden Portreler*, Ötüken, İstanbul 2004

356. Yusuf Adıgüzel, *Kültür Endüstrisi*, İşaret, İstanbul 2004
357. Yusuf Alan, *Robotik Kültür*, Nil, İstanbul 2004
358. Yusuf Özarıslan, *İslam'ın Işığında Geleneklerimiz Göreneklerimiz*, Marifet, İstanbul 2004
359. İsmail Dursun, *İsrail ABD ve İngiliz Üçgeninde Kürt Tezgâhı*, IQ Kültür Sanat, İstanbul 2006
360. Zafer Özcan, *Türkiye'yi Dünyaya Taşıyan Kadınlar*, Zaman Kitap, İstanbul 2004
361. *Zamanda Yolculuk (Fotoğraf Kitabı)*, İ.Büyükşehir Belediyesi, İstanbul 2004
362. Zeynep Tozduman, *İslam ve Batı Gözüyle İnsan*, Seha, İstanbul 2004
363. Ziya Gökalp, *Hars ve Medeniyet*, Toker, İstanbul 2003
364. Ziya Gökalp, *İslam Medeniyeti Tarihi*, Toker, İstanbul 2003
365. Ziyaüddin Serdar, *Postmodernizm ve Öteki Batı Kültürünün Yeni Emperyalizmi*, çev. Gökçe Kaçmaz, Söylem, İstanbul 2004